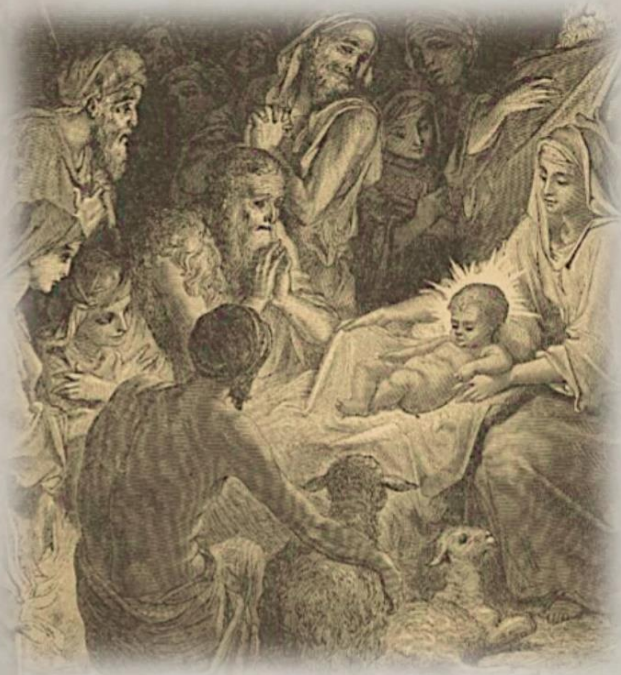

Christ

THE MYSTERY OF GOD

**God's Message of
Forgiveness & Reconciliation**

Randolph Dunn

Biblu WayWema ɔɛɛɛɛ

Togan sin gbediqe

Biblu Way Wema ɔɛɛɛɛ tɔn ɔ, sinsenzɔ Biblu tɔn e ma nɔ ba lɛ ǎ ɛ ɔɛ ɛ wɛ. Nũ taji e jí ɛ nɔ sɔ ayi ɔɔ ɛ wɛ nyí ten enteneti tɔn le kpo wema e ɔɔ alokan jí le ɛ kpo e ɔɔ Azɔ́ɔsa Nũnywe Biblu Tɔn Ɖò Togudo Ɖ. Nũ e gbé nya wɛ IBKI ɔɛ ɛ wɛ nyí ɔɔ meɔɔɔ e jí na kplɔn nũ dó Mawu kpo jí Ɖ tɔn kpo wu ɛ ni mɔ nũkplɔnme Biblu tɔn le. Azɔ́mevi le ɔɔ na yi Institut ɔ bo na mɔ wema alo diplôme ƉO ƉO. Ɖ sixu kplɔn nũkplɔnme ene le ɔɔ Enteneti jí alɔ ɔɔ azɔ́ɔsa le me, gbɔn Zoom jí, yí ye dó alokan le jí, sɛ ye dó e-mail jí, zín ye, alɔ me ɔɔkpo ɔɔkpo, gbɛta le, alɔ sinsen le sixu zán ye ɔɔ wendagbejjlazɔ yetɔn me. IBKI nyí tutoblonunu e ɛ yí gbè na ɛ ɔɛ ǎ.

Mí dó wusyen lanme nú we ɔɔ a ni kplɔn Biblu towe bo na dó tuɔn lee nũ e ɛ ɔɔ ɔɔ nũkplɔnklɔn ene le me ɛ alɔ ee ɛ mɔ ɔɔ fí ɔɔvo le ɛ sɔgbe gbɔn ɛ. "Commentaires" e ɛ nɔ xle ɔɔ nukplɔnme Institut International de la Connaissance Biblique (IBKI) me le ɔ, linlin me e wlan le alo me e xò ye kplé le ɛ tɔn wɛ. Hwehwe ɔ, linlin le nɔ mɔ tenme ɔɔ nũkplɔnklɔn e ɛ nɔ sè le ɛ, video le kpo wema le kpo me, gó nú tinme Biblu tɔn le me; bɔ, ɔɔ nũkplɔnme wenjlatɔ le, sinsenzɔwatɔ le, pastɔ le, vɔsanúxlémawutɔ le kpo kplɔnyiji-alavɔví le kpo tɔn me.

A ɔɔ na nɔ gbéjé xó e me ene le ɔɔ le ɛ, linlin yetɔn le kpo nũkplɔnme yetɔn le kpo bí kplɔn hwebɔnu ɔɔ azɔ́towe wɛ ɛ nyí ɔɔ a ni ba jí Ɖ Mawu tɔn, tuɔn bo wà.

Bo na dó tuɔn ɔɔ nũkplɔnme ɔɔ nyí nugbò ǎ jí hũn, xà liledógbeɔvome Biblu tɔn vovo le, bo ba dò nú xókwintintɔ Biblu tɔn le kpo xókwintinwema Biblu tɔn le kpo bá dó tuɔn tinme xókwín alɔ nukɛgbe e a ma tuɔn ǎ le ɛ tɔn. Nɔ ɔɔ hwiqée dó tinme xógbetintɔnwema le tɔn ɔɔ wu, ɔɔ xógbetintɔnwema le nɔ na tinme xókwín le kpo xógbetintɔn le kpo tɔn sín gbè dòdó ɔ me kaka je lee ɛ nɔ zán ye gbɔn ɔɛn ɛ jí.

Tinme xókwín le kpo xógbɛ le kpo tɔn nɔ huzu ɔɔ hwenu e ɔɔ yiyi wɛ ɛ. Gó na ɔ, ɛ sixu lile xókwín Glekigbe tɔn gègè dó xókwín ɔɔkpo me, bɔ ene sixu hen tinme dódó ɔ gblé.

A ni jó Mawu dó bonu ɛ ni xlé ali we ɔɔ Xó Mímé Tɔn Biblu ɔ kplɔnklɔn me.

IBKI nɔ na gbè bɔ ɛ nɔ yí nũkplɔnme yetɔn le bí mlémlé bo nɔ le ɔɔ ye tɔn nú nũ e ma nyí ajɔ́wiwa tɔn ǎ le ɛ. Mi ma ɔɔ xesi bo má wema le alɔ nũkplɔnklɔn le ó, amɔ, mi ma sà, ɔɔ ye, alɔ yí akwe ó.

Randolfu Dunn, Gǎn

Kàn nũ byɔ mí:info.IBKI.glensigbe@gmail.com

Enteneti tɔn:IBKI-Glensigbe.html

Klísu - Nǔbúdo Mawu tɔn

Nùjlejle

Mawu dɔ́ gbetɔ́ dɔ akpajlé tɔn me, dɔ akpajlé tɔn me, dɔ jijo tɔn me. hwejjɔnɔ e ma dɔ́ hwe dǔbǔ ǎ é. Nya ɔ́ dɔ́tɔ́ adingban Satáan tɔn e dɔ́ dɔ́ emi kún sɔ́ na setónú nú Mawu ó, bo sɔ́ nyí hwejjɔnɔ ǎ é, lobo lé hen kancica syensyen e é dɔ́ xá Mawu, ee nyí me e dá é é gblé. Amɔ́, Mawu dɔ́ tito dɔ́ bo na vɔ́ gbetɔ́ dɔ́ ninɔme nukɔntɔn ɔ́ kpo kancica e dɔ́ é kpo é kpo tentin é me.

Xwè afatón mɔ́kpan gudo ɔ́, Mawu dɔ́ tito tɔn (Nǔbudo ɔ́) xlé Pɔlu.
"...bo na dó xlé mi Mawuxó ɔ́ dɔ́ bǔninɔ tɔn me – nǔbudo e è sɔ́ hwla sín hwenu línlín dje, bɔ́ è ko dɔ́ xlé togun Aklunɔ tɔn din é, bɔ́ Mawu sɔ́ bo na dó dɔ́ dɔ́kun susunɔ e dɔ́ nǔbudo ene me é xlé me e ma nyí Jwifu ǎ le é, é we nyí Klisu e dɔ́ mi me, bo dɔ́ nukún dɔ́ è na mɔ́ susu é."(Kolɔsinu le 1:26-27)

Mawu je "nǔbudo tɔn" dɔ́xlé jí kpedé kpedé, bo bésín akpá e é dó nú Ablaxamu é jí, dɔ́ é we na kɔn nyɔna dó gbetɔ́ le bí jí. É wá dɔ́ nú Davídi e nyí kúnkan Jakóbu tɔn dɔ́ é; ".Xwédo towe kpó axɔ́súduɔu towe kpó ná nɔ́ te dɔ́ nukɔn ce káká sýi."(2 Samuweli 7:16)

Yesinsen sín nǔwiwa we zón bɔ́ è jì Jezu e gosin Davídi ví me é. É sɔ́ gbè Tɔn e me hwehuhu ma dɔ́ ǎ é jó nú Mawu, bo nyí "vɔ́sisa hwesɔ́ke me tɔn" dɔ́kpo géé e dɔ́ dandan bo na dó sixu vɔ́ nǔ le blódó é. Mawu yí vɔ́sánú tɔn gbɔn fínfín sín yɔdo me, bɔ́ mɔ́ me ɔ́, é dɔ́ gbetɔ́ sín Satáan sín ace gló. Vɔ́ e Jezu sá éné ɔ́ we nyí tito, "nǔbudo" Mawu tɔn, bó ná dó dɔ́ dɔ́ Satáan, hwehuhu kpódó kú kpó jí.

Hwesɔ́ke me we è sɔ́ d'ayí je nukɔn dɔ́ Pantekotu sín azǎn ɔ́ gbè nú me e yí gbè nú yɔlyɔ Klisu tɔn dɔ́ ye ni lekɔ́ sín hwe yetɔn le gudo bo ba hwesɔ́ke me gbɔn dɔ́dɔ́ (baptɛm) dó kú tɔn kpo fínfín sín kú tɔn kpo me bo na nyí nǔdɔ́dɔ́ yɔyɔ́ dɔ́ dɔ́ Axɔ́suɔuto Mawu tɔn me gblame é bí. Sɔ́ hwe ke me éné ɔ́, me e sè Wen Đagbe Jezu tɔn, Nǔbúdo Mawu tɔn ɔ́, bó yí gbe ná léé bí we ná mɔ́ é ÉGBÉ.

Wemata 1gɔ́ ɔ́

Akpá E È Dó nú Tógbó le É

Gbetɔ́ Đidó .

"Đò bíbǔme ɔ́, Mawu dɔ́ jinukúnsin kpo ayikúngban kpo, bɔ́ ayikúngban ɔ́ dɔ́ vɔ́, bɔ́ ablu gɔ́ do gɔ́ngɔn ɔ́ me, bɔ́ ."

Ye Mawu tɔn ɔo xixo gbɔn sin ɔ ji we. Bo Mawu ɔo: 'Wěziza ní t́ín,'
bo wěziza ɔ t́ín. (Bíběme 1:1-3)

Hwenu e Jaan 1:1-3 ɔo é ɔ, " .Đó bíběme ɔ, Xó ɔ ko t́ín; É ko ɔo kpó
xá Mawu sín bíběme. É jí we Mawu bló nŭ bí gbɔn; nŭ e è ko bló le
bí ɔ, è bló nŭ ɔebŭ éye mevo ă."

Xósin:Nŭ ɔokpó e gbetɔ tunwun dó bíběme wú ɔ we nyí nŭ e Mawu sɔ bó ná ɔe xlé
é é. Nŭkplɔnme e kúnklá "me e kplɔn nŭ le é" le é ɔo kúnndenŭ ă, hwehwe ɔ, ye
no klán gbè xá nŭ e è ko ɔe xlé le é bo gègè yetɔn no klán gbè xá nŭɔiɔi kpo linlin
"me e kplɔn nŭ le é" ɔevo le tɔn le kpo.

Azãn gudogudo tɔn e jí è wlan nŭ dó ɔo Bíběme 1:26-27 me é we nyí . " .Éné ɔ
gúdo ɔ, Mawu ɔo: 'Mí ní bló gbetɔ ɔo akpajlé mŭ ɔésúnɔ tɔn me, bó ná cí mŭ
ɔésúnɔ ɔɔhun, bónú yě ní kpa ace nú hweví léé, xe léé, kanlin léé, kanlin e ɔo
ayikúngban jí léé bí, kpó kanlin e no sá gbɔn kó me léé bí kpó. Hŭn, Mawu ɔo
gbetɔ ɔo akpajlé é ɔésúnɔ tɔn me, akpajlé Mawu tɔn me we é dá ε ɔe; é ɔo
sunnu kpo nyɔnu kpo."

Xósin:Nŭɔiɔi éné ɔ gbɔn vo nú nŭɔiɔi tɔn ɔe léé bí ɔo è bló gbetɔ ɔo
Mawu sín akpajlé jí, ɔo akpajlé tɔn me. Gbetɔ nyí Mawu sín ɔiɔe
péépéépé ă. È dá gbetɔ lan kpo hun kpo bo Mawu nyí gbigbo.

Adamu kpo Ewu kpo

Mawu sɔ Adamu kpódó Ewu kpó ɔo nŭɔiɔi tɔn e kpó léé t́intin, bónú yě ná kp'ace
dó yě jí, bó ná lé ɔo ace dó yě jí. É ɔo nú Adamu ɔo é ni w'azɔ d'ejí bo lé kpé nukún
d'ewu. "Mawu Mavɔmavɔ ɔo nú gbetɔ ɔo ɔo: 'A sixú ɔu atín e ɔo jikpá ɔ me léé bí sín
sínsén, amɔ, atín e sín sínsén è no ɔu bó no tunwun nŭ ɔagbe kpódó nŭ nyanya
kpó ɔ, a nă ɔu ă, ɔo nú a ɔu ɔ, a nă kú dandan. (Bíběme 2:16-17)

Xósin: Mawu na gbetɔ nŭwukpikpé bo é na cyan nŭ. È ɔo n'í ɔo é ni w'azɔ gbɔn jikpá
ɔo kpinkɔn gblame, bo ma ɔu atín e no zón bo è no tuún nŭ ɔagbe kpo nŭ nyanya
kpo é sín sínsén ó. Ye ɔo na lé gó ayikúngban ɔo jí sɔgbe xá alɔkpa yetɔn le. Ene wu ɔ,
Adamu ɔo na wá gbeta ɔo kɔn, é na setónú aló gbɔ.

Awovi s3 dan s3n ninɔme bo na d3 t3n Eɔu kp3n. "Ee nyɔnu s3 mɔ dɔ at3n s3ns3n s3 ny3 dɔ, b3 ny3 kp3n, bɔ nũnyw3 tɔn l3 ny3 dɔ s3, 3 w3n dɔ b3 dɔ. E n3 as3 tɔn e dɔ kp3 x3 3 s3 lɔm, bɔ 3 dɔ." (Bĩb3me 3:6)

X3sin: Metenkpɔn s3n tuto ɔ: -".me dɔkp3 dɔkp3 n3 je t3nkp3n me hwenu e jl3 nyanya 3 d3s3nɔ tɔn nɔ dɔn 3 yi, b3 nɔ dɔn 3 3. E n3 s3 g3do s3, n3 jl3 nyanya s3 mɔ xo s3, 3 n3 j3 hwehuhu; hwehuhu ka w3 s3 s3, 3 nɔ j3 k3." (Jaki 1:14-15)

Hwehuhu d3 nũ e 3 n3 j3 l3 3

N3 Eɔu ɔ, at3n s3ns3n ɔ ny3 nuk3n me bo l3 ny3 kp3n bo na d3 bl3 bɔ 3 na d3 nũnyw3 c3 t3tl3tl3 nɔ j3 nũ e me 3 nɔ t3n ɔ d3 l3 3, bɔ d3 ninɔme d3 l3 me ɔ, 3 sixu mɔ hwehuhu ɔ kaka je hwed3dɔ ɔ hwenu hwenu e med3 na kp3 nuk3n d3 Mawu wu 3 3. D3 ninɔme elɔ me ɔ, nũ e me 3 t3n ɔ d3 3 tlolo. E d3 ye s3n palad3si me bo kpl3 ye yi t3 e me az3 syensyen kpo wuv3 kpo d3 3 d3 me. Mawu dɔ n3 .dan "D3 a w3 m3 wutu ɔ, 3 d3nu we h3 kanlin l3 b3 kpo gb3kanlin l3 b3 kpo, a na nɔ zunfan adɔgo towe j3, bo na nɔ dɔ k3 d3 gb3z3n towe b3 me. E dɔ n3 nyɔnu s3 dɔ: 'Un n3 bl3 bɔ w3v3 e a nɔ mɔ dɔ v3j3ji hwenu s3 n3 suk3 d'3 j3; E dɔ n3 Adamu dɔ: 'D3 a d3t3 asi towe, b3 dɔ at3n s3ns3n e un d3gbe n3 we dɔ: 'A ma dɔ s3ns3n tɔn 3' s3, 'Ay3k3ngban s3, 3 d3 nu i d3 w3 we, bɔ a n3 dɔ w3n s3ns3n tɔn dɔ gb3 towe b3 me, bɔ a n3 . dɔ n3 dɔ dɔ towe kaka je hwenu e a na lekɔ yi k3 me 3, d3 k3 me we 3 d3 we s3n." (Bĩb3me 3:14-19)

X3sin: Hwehuhu ene z3n bɔ Adamu kpo Eɔu kpo b3 kl3n x3 Mawu, bo d3 hudo bo na l3v3 w3 kpl3 x3 3. Hwedɔxɔsa ene na byɔ dɔ 3 ni sav3 ma d3bl3 d3 d3 t3tl3tl3 s3n hwe e ye hu 3 tame. E c3 dɔ vɔsisa ma d3bl3 ene d3 x3 dɔ d3 Mawu e huzu gb3t3 bo na ny3 vɔsisa e na s3ns3n hwe yetɔn kpo hwe d3vo e na w3 l3 3 b3 kpo tame 3 wu we dɔhun.

Đò Eblée le 11:4 me ɔ, mǐ xà ɔɔ nǔdɔdɔ we zín bɔ Abeli sá vǔ nú Mawu. Dìn ɔ, nǔdɔdɔ sín nǔwiwa le jinɔn nǔnywe kpo wanyiyi kpo jí. Enε wu ɔ, nǔwiwa Abeli tɔn kpo linlin tɔn kpo nyǔ Mawu nukúnme bɔ Kanyéε tɔn ka nyǔ Mawu nukúnme ǎ. Mawu ɔɔ dó vɔsisa Kanyéε tɔn wu . *“Enyi a nɔ wà nǔ jlbjlb ɔ, Mawu na yí gbè nù we à cé.”*(Bǐbǐme 4:7)

Xósin: Vlafo nǔ e Kanyéε xwlé me é, alǒ linlin e é dǒ é sixu nyí nǔ e è ma yí gbè na ǎ é, alǒ ye me wè le bǐ. É sixu ko ma sǔ nǔ ɔagbe hugǎn e é dǒ é xwlé me ǎ, é sixu ko xwlé nǔ e è ma yí gbè na ǎ é dǒ me alǒ é sixu ko xwlé nǔ e è byɔ é pépépépépé, amɔ, azɔ alǒ gbedɔde wutu we é xwlé me, é nyí dǒ wanyiyi sín linlin wu ǎ. Ninɔme ɔ na bo tle gbɔn ɔebǔ ɔ, é vívǐ nú Mawu ǎ bɔ Kanyéε tuǎn nǔ e wu é nyí mǔ é. Nǔ e nǔwiwa tɔn le na jǐ é we nyí ɔɔ ayikúngban ɔ kún na na sínsén tɔn le nǐ ó bɔ é na huzu me e nɔ ɔɔ zɔnlin gbɔn fífá me é dǒ.

Xósin: Hwenu e Kanyéε hu Abeli é we sixu ko sè wuvǔ hugǎn nú Adamu kpo Ewu kpo. Hwehuhu ko dǒ fine cobɔ è hu me ɔ dǒ Kanyéε sín ayi mé bo lé nyí Mawu tɔn ǎ. Wuvǔ yetɔn na ko lé jeji hwenu e Kanyéε yǐ bo huzu tomeɔyítǔ é. (Bǐbǐme 6: 1-3, 5-8).

Nɔwée

“Nǔdɔdɔ e Nɔwée dǒ é we zín bɔ é bló tɔjihun ɔaxó dǒ, bo dó hwlen xwédo tɔn gán, bɔ hwenu e é dǒ sísí mímé dó hwlen xwédo tɔn gán é ɔ, é dǒ hwe nú gbɔtǔ le, bɔ é huzu hwejjɔnɔ sín gǔ e Mawu nɔ na me gbɔn nǔdɔdɔ gblame é.”(Eblée le 11:7)

Mawu ɔɔ nǔ e Nɔwée dǒ na wà bo na dó hwlen hwejjɔnɔ le gán bonu sínvɔgbe e dǒ sisekpo we é ma na kú ǎ é nú Nɔwée. É dǒ wen ɔɔ alixléme enε le cí nǔ e ma ko tǐn kpón ǎ é ɔɔhun, amɔ, ye dǒ wen tawun. Nɔwée tle sixu ko kanbyɔ é dǒ ɔɔ ɔɔ tɔjihun e è sǔ atín alɔkpa ɔkpo géé dó bló bɔ é ɔɔ, gbló bo lé yǐ jǐ sɔmɔ bɔ fleteli kpo hɔn kpo ɔkpo géé dǒ fine é ka sixu hwlen emi kpo xwédo emitɔn kpo gán gbɔn à jí. Amɔ, é je xɔ gbá jí tlolo bo nɔ gb'akpá nú me ɔɔ deɔ le dó nǔ e gǔfínfɔn kpo hwehuhu gbɔzán yetɔn kpo na jǐ le é wu. Ee è bló tɔjihun ɔ fó gudo é ɔ, Nɔwée kpo xwédo tɔn kpo byɔ tɔjihun ɔ me bɔ Mawu bló bɔ .

Xósin: Ìḍò ayí nǔ e cí nǔ òkpo ɔ ɔphun ɔ Nwée hwenú é wu, é wé nyí ɔ 1 ..nǔwè kanweco ɔ mē, kpo

ninɔmē égbé tɔn kpo:

dé. Togun ɔ nyí hwéhutó bɔ mí lɔ nyí hwéhutó – Hlɔmanu lē .3:23 “*ɔ́ó mē bí wē hu hwe, bɔ sɔ ɔ́ó susu Mawu tɔn ǎ.*”

b. Ye ko ɔ́ó kú kú wé bɔ mí lɔ sixu – Jaan .8:24a “*Un ko ɔ́ó nú mi ɔ́ó mi ná kú ɔ́ó hwe mitɔn lée mē.*”

c. È ɔ́ó nǔ e Nwée ɔ́ó na wà bo na hwlen hwéjjkɔn lē gán é nú mí lɔmɔ – Jaan 8:24b “*.ényí mi ma ɔ́ó nyé (Jezu) wé nyí (Klísu, Mawu ví ɔ́) ǎ ɔ́, mi ná kú ɔ́ó hwe mitɔn lée mē nǔgbó ..*”

d. Mē e nɔ nɔ Nwée hwenú lē é bí ɔ́ó na sɔ nǔ e ye na wà é bɔ mí lɔ ɔ́ó nǔ e ye na sɔ é – 2 Kɔlentinu lē 6:2b “. *Ma ɔ́ó nú mi: hwenú e Mawu ná nyɔ xome dó mē wú ɔ́ ɔ́é, hwlen gán sín azǎn ɔ́ ɔ́é.*”

Xósin: Wemata ayizén kpowun ɔ́ó wema nukɔntɔn Biblu tɔn mē ɔ, mí mɔ ninɔmē atɔn bɔ gbétó lē gbà sén Mawu tɔn lē, bɔ sɔ jlò yedesusɔn tɔn lē dó ɔ́ó ye na; mē ɔ́ókpɔ tlitó ɔ́ó é nyɔ nukún mē bɔ lē nyí nǔ e è na jló é ɔ́é bɔ na dó bló bɔ ye na ɔ́ó núnnywé, mē ɔ́ókpɔ tlitó gbɔn wɔsisa ɔ́é xwlé mē gblamē, sinsen-biblo sín nǔwiwa ɔ́é, ee ma nyɔ Mawu nukún mē ǎ é bɔ gbéta ɔ́ókpɔ tlitó ɔ́ó linlin kpo linlin ayi yetɔn tɔn kpo nyla hwébǎnu. Nǔ nɔ vé nú Mawu ɔ́ó ninɔmē lē bí mē, bɔ nɔ ɔ́ó hwe nú nǔwiwa yetɔn lē sɔgbé xá nǔgbododó Tɔn, sɔgbé xá Xó Tɔn. Mawu hwéjjkɔn e nyí mē e dá ye é wé sɔ nǔ e na tɔn sín nǔwiwa yetɔn mē bɔ é mɔ ɔ́ó é jɛxa lē é ɔ́ó te.

Nùkanbyo lē

1. Hwehuhu nɔ jé hwenú e mɔɔé jó éɔ́é dó nú jlò nyanya yetɔn lē é à?

Nugbo ___ Adingban ___

2. Xó e Mawu ɔ́ó nú Kanyée ɔ́ó “enyi a nɔ wà nǔ jljɔn” é xlé ɔ́ó Kanyée tuùn nǔ e Mawu jló ɔ́ó è ni xwlé Mawu é.

Nugbo ___ Adingban ___

3. Nùɔ́ɔ́i e Nwée ɔ́ó nú Mawu é tɔn ɔ́ó nǔwiwa tɔn lē mē.

Nugbo ___ Adingban ___

4. Mawu yí gbè nú gbetó e ma hen nŭnywe tɔn d'ayí ǎ lɛ é ɖɔ ye ni .

a. ___ Nɔ dɔ ayixa nyanya .

b. ___ Nŭnyanyawiwa ni gó .

c. ___ Mi nɔ ɖɔ xó nyanya dó mɛ wu, nɔ xò daka mɛ wu, bo nɔ lé yi go .

d. ___ Huzu nŭmadjító, ayimaɖometó, kpo nŭblawukúnúmetó kpo .

e. ___ Nŭ e dò aga lɛ é bí .

5. Mɛ e nɔ nɔ Nɔwée hwenu lɛ é bí wɛ wá gbeta ɔ kɔn bo na kpó dò gbè nyanya zán wɛ.

Nugbo ___ Adingban ___

Wemata 2gɔ ɔ

Mɛsiya Akpádídó Tɔn ɔ Ba wɛ .

Akpá Mawu Tɔn

Teláxi ji Ablámu; Ee Ablamu wá nyí mɛxo gudo é ɔ, é d'akpá dé n'í .
.*“Mawu Mavɔmavɔ ko ɖɔ nú Ablámu ɖɔ: ‘Tɔn sɔn to towe mɛ, bó gosín to towe mɛ, bó gosín tɔ towe sɔn xwédo mɛ, bó yi to e un ná xlé we é mɛ, un ná bló bɔ a ná nyí akɔta ɖaxó dé, bó ná xo ɖɛ dó jĩ towe, un ná bló bɔ nyíko towe ná gba kpé, bɔ a ná nyí nyɔna.*(
Bíbẽmɛ 12:1-3) Mawu ɖɔɔ nyikɔ Ablamu tɔn b'ɛ huzu Ablaxamu hwenu e é je akɔ xá ɛ é. Ene wu ɔ, Ablaxamu gosin xwé tɔn gbè bo ɖido Kanáa.

Xósin: “*.Nŭɖiɖi e Mɔyízi dɔ ɔ wɛ zɔn bɔ é cí jǎnɔ ɖɔhun ɖo to e sɔn akpá Mawu dó é mɛ. é nɔ nɔ goxɔ mɛ, lě e Izáki kpódó Jakóbu kpó ɖu gŭ akpá ɖokpó ɔ tɔn xá ɛ gbɔn é ɖɔhun. Ɖó é dò te kpɔn toxo e Mawu gbá, bo dɔ dodó lɛ é wɛ.*”(Eblée lɛ 11:9-10)
É dɔ na dò wen ɖɔ akpá e Mawu dó nú Ablaxamu é nyí nú gbetó lɛ bí, é nyí nú akɔta ɖokpo ǎ, dɔ xwè 400 jɛji wɛ na wá yì cobɔ Izlayeli na huzu akɔta dé.

Ablaxamu kpo asi tɔn Sala kpo dɔ vɛ ʔ, enyi Mawu na bo tɛ d'akpá dɔ emi na jì kúnkan gègè ɔ nɛ. Ye sɔ́ dɔ́ suúlu dɛbũ dɔ́ Mawu wu dɔ́ é kún na dɛ vɛ sunnu dɛ́ sín akpá e é dɔ́ é ó. Ye zán linlin gbɛtɔ́ tɔn bo sɔ́ nũ ɛ dɔ́ alɔ yedɛsuno tɔn mɛ. Nũwiwa yetɔn e ma dɔ́ suúlu ʔ é dɔn tagba dɔxó ɛ wá dɔ́ nukɔnme dɔ́ kúnkan Isimayeli tɔn e nyí nukɔngbeví Ablaxamu tɔn dɔ́ mesɛntɔ́ nyɔnu Sala tɔn gɔ́n é kpo Izaki e nyí Ablaxamu kpo Sala sín vɛ sunnu e sín akpá é dɔ́ é kpo tentin. Mawu nɔte kaka je hwenu e Ablaxamu kpo Sala kpo ma sixu jì vɛ dɔ́ agbaza lixo ʔ é ene wu ɔ, hwenu e ye na jì vɛ é ɔ, é na dɔ́ wen dɔ́ akpá Mawu tɔn kpo nũdidi yetɔn kpo wɛ zɔ́n tɔkɔ ʔ. (Eblée ɛ 11:11-12)

Ablaxámu húzú tɔgbó akɔta gègè tɔn, bɔ è nɔ ylɔ ɛ dɔ́ é nyí tɔgbó mɛ e nɔ gbɛjí nú Mawu léɛ tɔn. É dɔ́ adingban hú azɔn dɔkpo. Hwenu e Mawu kpé é ɔ́, é ɛ́ kɔ́ sín hwɛ tɔn léɛ gúdo, bó dɔ́ nũ n'i, bó dɛji dɔ́ wũ tɔn. Ablaxamu, Izaki kpo Jakɔbu kpo sín kúnkan ɛ jí wɛ hwlɛngantɔ́ dɛ́ na wá gbè ɔ́ mɛ bo na hwɛn gbɛjintɔ́ tónúsétɔ́ ɛ gán. *“Hwenu e Ablámu dɔ́ xwe kanwe afɔtɔn-nukún-ene (99) ɔ́, Mawu Mavɔmavɔ tɔn dɔ́ jĩ tɔn, bó dɔ́ n'i dɔ́: ‘Nye wɛ nyí Mawu Nũbĩwúkpétɔ́ ɔ́, nɔ zɔnlin dɔ́ dɔ́ nukɔn ce, bó ma nɔ wa nũ dɛbũ ó, un ná bló bɔ akɔ e un je xá wɛ ɔ́ ná lidɔ́, bó ná bló bɔ mi ná sukɔ́p dɛ́sú.”* (Bibéme 17:1-2)

Xósin: Tónú e Ablaxamu setónú nú gbɛdide Mawu tɔn e dɔ́ dɔ́ é ni gbò ada nú sunnu ɛ bí é wɛ zɔ́n bɔ akɔjije ɔ́ dɔ́ wuntun. Xwè kanweko mɔkpan je nukɔn nú hwenu e è na Mɔyizi Sɛn ɔ́ é nɛ. Xwe dɔkɔ́pó mɔ́ gúdo ɔ́, è ji Izaki, bɔ Ablaxámu gbo ada n'i azán tantɔngɔ́ ɔ́ gbe ɛ́ e akɔjije ɔ́ dɔ́ gbɔn é.

Nukɔnme hwenu e Izaki wá nyí mɛxo é ɔ, Mawu dɛgbe nú Ablaxamu dɔ́ é ni sɔ́ Izaki dɔ́ savɔ́ na. Nũ ene tén nũdidi Ablaxamu tɔn kpɔ́n. Ablaxamu lin dɔ́ dɔ́ Mawu na emi Izaki hwenu e é kpo Sala kpo ma sixu jì vɛ sunnu dɔ́ agbaza lixo ʔ é wutu ɔ, emi sixu fɔ́n Izaki sín kú bo na dɔ́ dɛ́ akpá emitɔn.

Ete ka dɔ́ taji sɔmɔ́ dɔ́ kancica ene e dɔ́ Mawu kpo Ablaxamu kpo tentin é mɛ? Nukɔntɔn ɔ, Mawu byɔ́ tónúsise kpo gbɛjinɔn kpo. Gbɔn Ablaxamu sín .

nũdĩdĩ Akpá e Mawu dó ɖɛ emi na hun ali nú gbetó bo é na dóhwe gbo xá emi é bé,nũbudo Mawu tɔn sín wuntun ɖé . É na je wě kaka je xwè mɔkpan gudo hwenu e Jezu Nazaretinu ɔ, gbɔn gbejininɔ tónúsíse tɔn bĩ mlémlé gblame ɔ, na sɔ éɖée jó bo na dó súnsún hwe gbetó le tɔn le é. É gbɔn Izákí jí; **akpádídó vĩ ɔ**;é nyí Isimayeli nukɔntɔn tɔn ă, ɖɛ akɔjije ɔ na kpó ɖò te ɖó Jezu nyí kúnkan Izákí tɔn gbɔn Davidi jí.

Akpá e Mawu dó ɖɛ Ablaxámu ná xo ɖe dó togun e ɖɛ ayíkúngban jí lée bĩ jí é we. Ene wu ɔ, ali ɖebũ ɖè bo gbetó le na gbɔn bo mɔ hwesɔke me ă. Akpá ɖé we bo lé nyí nũ e kàn linlin, nũdĩdĩ kpo tónúsíse nú Jezu, Klisu, Xó tɔn, Wen Hwesɔkeme Tɔn ɔ kpo é. É ɖó na kpaca me ɔmɔɔ ɖɛ Mawu ni kɔn nyɔna dó gbejinɔtɔ le kpo tónúsétɔ le kpo jí, bo lé ɖé gũ tótlítɔ gũfɔntɔ le tɔn sín ă.

Hwe syensyen .

Đó tagba le ɖò kanlinnyitɔ Ablaxamu tɔn le kpo Lɔti e nyí kɔvɔ tɔn sín vĩ sunnu é kpo tentin wutu ɔ, Ablaxamu yí gbè bo Lɔti sɔ ayíkúngban tɔn bo Ablaxamu na yí xá ɖevo. Lɔti sɔ fí e nyó hugã ɖò toxo Sodɔmu tɔn kpá é.”*Éné ɔ gúdo ɔ, Mawu Mavɔmavɔ ɖɛ: “Hwe e sú dó Sodɔmu kpó Gomɔɔ kpó wú we yě ɖe ɔ sukɔ, bo hwe e yě hu ɔ d'agba ɖésú. é má nyí m'ă ɔ, un ná tunwun.”*(Bĩbẽme 18:20-21)

Cóbónú Mawu ná sé wensagun tɔn lée dó bo yě ná sú kún dó nú Sodɔmu ɔ, é ɖe tito tɔn lée xlé Ablaxámu bo é savo nú Mawu ɖɛ é ní hwlén Sodɔmu gán ɖó hwejjɔkɔ e ɖɛ finé lée wú. Amɔ, ye hwe tawun. Ene wu ɔ, wensagun Mawu tɔn e kí gbetó ɖɔhun le é tɔn ɖò gbadanu bo byɔ Sodɔmu toxo ɔ me. Ee Lɔti mɔ jɔnɔ ene le é ɔ, é tɛɖɛ jí ɖɛ ye ni byɔ xwé emitɔn gbè ɖò alɔcyɔnmeji emitɔn glɔ.

È mɔ nũnyanyawiwa Sodɔmu tɔn céɖécéɖé ɖò nũ e bo d'ewu le é me .; *“Cóbónú yě ná mlɔ ayí ɔ, Sodɔmunu lée, mexó kpó yɔkpɔvú kpó, me e gosín fí bĩ lée bĩ lé lɛ'dó xwé ɔ, bó ylɔ Lɔti, bó kanbyɔ e ɖɛ: ‘Fíté me e wá gɔn towe zãn élɔ me lée ɖe? Éné ɔ, Lɔti tɔn sín hɔntogbó ɔ nu, bó sú hɔn ɔ dó, bó ɖɛ:*

"Kenklen כנכִי ce léε mi, mi ma wa nŭ nyanya מִיֹּ! 'Mi kpción din, un dŏ vř nyčnu we כַּ yě ma ko tunwun súnnu ă; mi kenklén bónú má kplá yě tón nú mi, כַּ mi ná wa nŭ xá yě lě e mi jlŏ gbכּn é. Bַּ yě yí gbe n'i dַּ: "כַּ gŭdo!" Éné ́ gúdo ́, yě dַּ: 'Με élv wá fí bó ná כַּ fí, bó dŏ hwεdçtç dַּhun wa wε; Ενε wu כַּ, ye té Lçti wu syensyen, bo sεkç bo na gbà כַּ כַּ, loכַּ, wensagun lε dlεn ab yetכַּ lε, bo dכַּ Lçti byç xwé כַּ με xá ye, bo sú כַּ כַּ." (Břbřme 19:4-10)

Wensagun lε tinme nŭ e wu è sé ye dŏ Lçti é nú Lçti מִי . " .Éε ayř hçn ́, wensagun léε dַּ nú Lçti dַּ é ní yá wŭ, bó dַּ n'i dַּ: 'Sí te, bó kplá asi towe kpodŏ vř towe nyčnu we e dŏ fí léε kpo, bónú tŏdכַּnnúme toxo ́ tכַּ ní má kú we ó.' " ... "Yáwŭ, כַּ yí dכַּ. Đó un sixu wà nŭ dębŭ cobç a na wá dכַּ ă.' Hwenu e Lçti byç Sowáa ́, hwe ko tčn. Éné ́ gúdo ́, Mawu Mavכַּmav sé hwemí kpo myç kpo dŏ sín jřxwé כַּ é ja כַּ nyi Sodómu kpo Gomč kpo jí. Éné ́, é sú kún dŏ nú toxo éné léε, tçdo ́ bř, toxo éné léε me nu léε bř, kpodŏ nŭ e dŏ ayřkúngban ́ jí léε kpo." (Břbřme 19:15, 23-25)

Mawu nya Adamu kpo Εvu kpo sín jikpá Edeni tčn me dŏ tónúmase wutu. Mawu sŏ sin dŏ sú kún dŏ nú gbetŏ léε bř --dŏ nŭnyanyawiwa gbetŏ tčn kpodŏ linlin nyanya e dŏ ayi tčn me é kpo wú--zε Nčwée, xwédo tčn kpodŏ kanlin e é sŏ léε kpo wú. Éné ́ gúdo ́, é zé myç dŏ sú kún dŏ nú Sodómu dŏ nŭnyanyawiwa dַּxŏ dַּxŏ léε wú. É dŏ ná dŏ wěxo dַּ tŏtlítlí kpodŏ nŭnyanyawiwa kpo kún כַּ yí gbe nú Mawu ó כַּ me e כַּ wa nŭ mčhun léε lčmč ná sú kún dŏ nú yě, afi nú yě jó nŭnyanyawiwa yčtčn léε dŏ, bó se tónú nú jlŏ Mawu tčn.

Kannumçgbenu

Mawu ylŏ Ablaxámu hwenu e é dŏ Wúu, dŏ Kaludée yíkúngban jí é dŏ é ní yi to línlín dę me. É dŏ fí dębŭ bó ná ylŏ dŏ xwé ă; akpá dę kpowun we é dŏ dŏ kúnkan tčn na dŏ xwé gbè dŏkpo. Kúnkan Ablaxamu tčn lε na wá huzu kannumç nú Ejipunu lε. Mawu hwlen Vř léε gán .

Izlayéli tɔn sín kannumɔgbenu gbɔn Mɔyízi jí, bó ná yi to e nyí gũ yětɔn é mɛ, to e mɛ Ablaxámu gbɔn é.

Xósin: Ene ɔi hwenu klewun e mĩ nɔ ayikúngban jí fí ðò nũnyanyawiwa tentin bo nyí kannumɔ nú hwehuhu é tawun. Mawu gbɔn Klísu jí ná ɔe gbetɔ sín hwehuhu sín kannumɔgbenu yi xwé ɔé gbe ɔo séxwé, nú gbetɔ ɔeji dó Klísu wú gbɔn gbediɔe tɔn lée sísi kpódó gbejininɔ n'i kpó gblame ɔ.

Izlayéli ví lée sín tomeyiyi ɔo to línlín éné ɔ mɛ, Ejípu ɔ, bé kpódó xesi e Jakɔbu ví lée wa dó nɔví tɔn kpeví Jozéfu wú é kpó, hwenu e yě sà ε nú Isimayéli sín gbɛta ɔé, bó nyí kúnkan Ablaxámu tɔn nukɔtɔn Isimayéli tɔn é. Ye sà ε b'ɛ nyí kannumɔ ɔé, bɔ ene gudo ɔ, ye flú Jakɔbu bɔ é ɔi ɔo kanlin gbě tɔn ɔé we hu Jozefu. Jozefu nɔ gbeji nú Mawu bɔ Mawu zán ε ðò tito tɔn mɛ bo na dó ɔó akɔta hlɔnhlɔnɔ ɔé sín Ablaxamu sín kúnkan mɛ. Akɔta ene na wá ɔó kannumɔgbenu nú xwè mɔkpan ɔó akɔta e nɔ sèn nũmesen e gbetɔ bló lɛ é mɛ, bo ma nɔ sèn Mawu Nũbíwukpétɔ ɔ á é gudo.

Xósin: Mɛ ɔéɔe nɔ ɔo emi nyí togun Mawu tɔn lɛ é ka nɔ yí gbè bɔ É nɔ zán emi Jozefu ɔɔhun à?

Xwè afɔwe (400) mɔ ɔó Ejípu gudo ɔ, è jì Mɔyizi. Falawɔn ɔeɔbe ɔo è ni hu ví Eblée lɛ tɔn lɛ bí. “*Nũɔiɔi e Mɔyizi sín mɛ lɛ ɔó ɔ we zɔn bɔ ye hwla ε kaka nú sun atɔn ɔó jiji tɔn gudo, ɔó ye mɔ ɔo é kún nyí ví yayá ɔé ó, lobo ɔi xesi nú gbediɔe axɔsu ɔ tɔn á.*” (Eblée lɛ 11:23)

Ví nyɔnɔ e kú nũbláwũ nú Mɔyízi ɔ we mɔ Mɔyízi. Mɔyízi sín nɔví nyɔnɔ ɔ yíl nɔ tɔn bɔ. “*Falawɔn sín ví nyɔnɔ ɔ ɔo n'í ɔo: 'Kplá ví elɔ bo na ε anɔnú m̀, bɔ un na sú axɔ we.' Ene wu ɔ, nawe ɔ zé ví ɔ bo na ε anɔ. Ee ví ɔ wá sù é ɔ, é kplá ε jó nú ví nyɔnɔ Falawɔn tɔn bɔ é huzu ví tɔn. É sun nyí ví ɔ ɔo Mɔyízi, ɔó é ɔo émi ɔe e sín tɔ ɔ mɛ.*” (Tíntón 2:9-10)

“Nũɔiɔi e Mɔyizi ɔó ɔ we zɔn bɔ hwenu e é sù ɔ, é gbé ɔo è ni ma yɔ emi ɔo emi kún nyí axɔsu ɔ sín ví nyɔnɔ sín ví ó, lɔ, é jló ɔo togun ɔ ni doya nú emi.”

Mawu tɔn h́u ɔɔ è ni ɔu viví hwɛhuhu tɔn nú táan klewun ɔé. É mɔ ɔɔ winnyá e è hu i ɔó Klísu wú ɔ ɔ akwé h́u ɔɔkun Ejípu tɔn léé bí, ɔó é ɔɔ te kpón ajɔ émitɔn. Nǔɔɔɔi e Mɔyízi ɔó ɔ we zón bɔ é gosín Ejípu, ma ɔi xesi nú xomesin axósú ɔ tɔn ǎ; é de, ɔó é mɔ Mawu e è ma nɔ mɔ ǎ é. (Eblée lɛ 11:24-27)

Xósin: Ee Mawu kplón azɔ Ejipunu lɛ sín ali lɛ bí nú xwè kandé gudo é ɔ, é lɛ kplón azɔ Mɔyízi nú xwè kandé ɔevo, bɔ é nyí kanlinnyitɔ cobo yb ε ɔɔ è ni kplá kúnkan Ablaxamu tɔn lɛ sín kannumɔgbenu bo na yì tò e sín akpá é dó nú Ablaxamu, Izaki kpo Jakɔbu kpo sín hwenu línlín ɔíe é mɛ.

Đó kannumɔ xóxó enɛ lɛ ma ɔó nǔɔɔɔi kpo tónúsise kpo ǎ wutu ɔ, xwè kandé wá yì cobo ye wá gbesisɔmɛ bo na setónú bo na yí akpádídó tò yetɔn. To éls ɔ, fénú Mawu tɔn we ná yě cò, yě ɔó ná fun ahwan xá kentɔ Mawu tɔn léé bó ná nɔ mɛ.

Xósin: Égbé ɔ, gbetɔ lɛ ɔó hwɛhuhu sín kannumɔgbenu. Gbɔn fénú Mawu tɔn (Ví tɔn sín núnina) gblamɛ ɔ, mǐ sixu ɔé mǐ sín hwɛhuhu sín kannumɔgbenu gbɔn hun Klisu tɔn gblamɛ. É byɔ tónúsise kpo gbejininɔ kpo tegbe cobo mǐ na yì Sínsenɔ, akpádídó tò mǐtɔn mɛ, bo na lɛ ɔó ahwan fun xá kentɔ Mawu tɔn lɛ we hwɛbɔnu.

Hwlengán

Hwenu e é jɛxa dó é ɔ, Mɔyízi sín nɔ kplá Mɔyízi yì Falawóɔn sín ví nyɔnu ɔ gón. *“Mɔyízi kplón nǔnywé Ejípu nu léé tɔn bí, bó ɔó hlɔ́hlɔ́n ɔó xóɔɔɔ tɔn kpó nǔwiwa tɔn kpó mɛ. Hwenu e Mɔyízi ɔó xwe kandé (40) ɔ, é lin ɔɔ é mí ná yi kpón nɔví tɔn Izlayéli ví léé. É mɔ bɔ Ejípu nu ɔé ɔɔ ya dó nú mɛ ɔokpó we ɔɔ yě mɛ, bɔ é yi jɛhun dó jǐ tɔn, bó hu Ejípu nu ɔ dó ba hlɔn n’i. Mɔyízi lin ɔɔ. ɔɔ togun emitɔn ɔesu na mɔ nǔ jɛ wu ɔɔ Mawu we gbɔn emi jí bo na dó hwlen emi gán, amɔ, ye mɔ nǔ jɛ wu ǎ.* (Mɛsédó 7:22-25)

Xósin: “ .un lin ɔɔ” sixu ɔɔn tagba gègè wá. É nyó wà ɔ, mǐ na jó Mawu dó bɔ é na xlé ali ali mǐtɔn lɛ.

Xesi e Mɔyizi dɔ dɔ nũ e é wà kpo ayi bĩ kpo é wu é hɔn sín Falawóɔn gón, bo yi Madiáani tò me. É sɔ édée hwe leŋgbónyitɔ dɔhun nú xwe kandé, bo éné ɔ gúdo ɔ, Mawu dɔ gbesiɔ me n'i, bó ná hwlén Ablaxámu kpódó Izáki kpó, kpódó Jakóbu ví léé kpó sín kannumɔgbenu agbaza tɔn sín kannumɔgbenu, bó nyí wuntun kannumɔgbenu hwehuhu tɔn mĩtɔn. Mawu hun ali wó nú Falawóɔn kpo Ejipunu le kpo bo ye na sɔ tónúsise hú kún súsú dó nú ye. É cí dɔ Falawóɔn tuùn Hlɔnhlɔn Mawu tɔn dɔhun có, hweɖebũnu e ali hun n'í é ɔ, é nɔ bɔwũ n'í bɔ é na gbé. Ee nukɔngbeví tɔn kú gudo é ɔ, é dɔ nú Izlayeli-ví le dɔ ye ni yi. Lo ɔ, é húzú gbeta, bó je yě gúdo, bó ná dó kplá yě wá kannumɔgbénu.

Xù Vɔvɔ ɔ tó we Izlayeli-ví le dɔ na wá gbeta ɔ kɔn bo na setónú nú Mawu alɔ lekɔ yi kannumɔgbenu. Fíné we é dɔ axósú Ejípu tɔn ɔ kpódó ahwangɔnu tɔn kpó dɔ dɔ xu ɔ sín sin me kɔmɔ. Akɔta yɔyɔ e è dè sín kannumɔgbenu é dè fɔn dò akpá dè ɔ xwé.

Xósin: ðò Xù Vɔvɔ ɔ kɔn ɔ, Falawóɔn lin dɔ emi sixu kplá ahwankpá emitɔn gbɔn xù ɔ jí Mɔyizi dɔhun. Nũ éné lɔ cí hɔn e mĩ hɔn nú hwehuhu é dɔhun. ðò akluzu Klisu tɔn jí ɔ, mĩ dɔ na wá gbeta dè kɔn, enyi mĩ jló na dɔi gǎn mĩtɔn hwehutɔ ɔ dó yehwesin sín sin ɔ me, bo na dó fɔn bo na nyí nũɖídó yɔyɔ dè ɔ nɛ. Pɔlu dɔ dò Hlɔmanu le 6:3-7 me. “*Abĩ mi tunwun dɔ mĩ me e ko le yehwesin, bó dɔ bũ xá Klísu Jezu ɔ, kú e é kú ɔ ǎ cé? Éné ɔ wú we è dɔ mĩ xá Klísu gbɔn yehwesin e mĩ kú ɔ wú, bónú lě e Klísu fɔn sín kú gbɔn susu Tɔ tɔn me ɔ, mĩ kɔmɔ ná zán gbɛ yɔyɔ dè. Ényí mĩ ko bũ xá e mɔ dɔ kú tɔn me ɔ, é dɔ wen dɔ mĩ ná lé bũ xá e dɔ fínfɔn sín kú tɔn me. ðó mĩ tuùn dɔ è ko xwè gbɛtɔ xóxó mĩtɔn dó aklúzu jí xá Klisu, bonu agbaza hwehuhu tɔn ɔ na dè sɔn, bonu mĩ ma sɔ nyí kannumɔ nú hwehuhu ó, dɔ me e kú é bĩ we è dè sín hwehuhu sín aɔe me.*”

Izlayeli-ví le byɔ Kanáa, ee nyí akpádídó tò yetɔn é me tlolo ǎ, dɔ nũɖiqi yetɔn ma syen ɔmɔ ǎ wutu. Yě gbé xó e Jozuwée kpódó Kalébu kpó ɖeji dó Mawu wú é dɔ é. Éné ɔ wú ɔ, Izlayéli ví léé ɖisa gbɔn gbɛtótłó me, dɔ akpádídó ayíkúngban yèɔn kpá nú xwe kandé, bó ma byɔ akpádídó ayíkúngban ɔ jí gbɛdè ǎ .

Ayikungban. Sunnu e dọ xwè ko jeji le é bǐ kú (ze Jozuwée kpo Kalebu kpo wu) jen è na yí gbè nú ye bo ye na byo Akpádídó Yikúngban ɔ jí. Mawu gbé nú Mɔyízi ɔ é ní má byó Kanáa abí é ní kplá Izlayéli to ɔ me ó. É nyó wà ɔ, Jozuwée e nyí abogótó gbejinótó Mɔyizi tɔn é we è sɔ b'ε na nɔ nukɔn nú ye. Enyi ye ɔi nǔ nú Mawu bo setónú n'í tlolo ɔ, è na gbè ye bo ye byo Akpádídó Yikúngban ɔ jí.

Xósin: Hwenu e mí dọ zɔnlin ɔi we dọ ayikúngban jí fí é ɔ, mí dọ na lé setónú nú Mawu kpo gbejinɔn kpo, bo na dó sixu bló bo mí na dóhwe gbɔ xá mǐdée, lobo na lé kpéwú bo na byo Akpádídó Yikúngban mítɔn Sínsenɔ me. Me nabi ka cí Falawɔn ɔhun bo lin ɔi emi sixu kpo dọ tome yi we Mawu mevo?

Tavo e è sɔ awinnya dó bló akɔjije na le é

Mawu bló nǔjiwǔ nyɔna tɔn gègè dó Izlayeli-ví le jí, me e dọ taji hugǎn é we nyí ɔi é kplá kannumɔ afatón mɔkpan le yi tò e é d'akpá tɔn nú Ablaxamu dọ xwè mɔkpan ɔje é me.

Sun atɔn e Izlayéli ví léé gosín Ejípu é kpódó xwe kanwe ko (400) mǔ e Mawu dó akpá nú Ablaxámu é kpo ɔ, Izlayéli ví léé dọ gɔnu dọ Sinayíi só jí. Fíné we Mawu tɔn ɔe bó sɔ sɛn tɔn léé jó nú Mɔyízi. “*Mawu Mavɔmavɔ ɔi nú Mɔyízi ɔi: ‘Se wá gɔn ce ɔo só ɔ jí, bó nɔ fí, bónú un ná zé awinnyate e jí sɛn léé kpo nǔ e un zɔn léé kpo dó léé nú we, bó ná dó kplɔn nǔ yě.*” (Tíntɔn 24:12) Mí nɔ yɔ ye ɔi Sɛn Wǔ le bo è slé ye dó dò.

1. “*Ma sɛn nǔ ɔjivo ze nye wú ó.*”

2. “*Ma bló nǔ e ɔo jǐnukúnsin aga léé ɔjébǔ sín akpajlé ó, nǔ e ɔo ayikúngban jí ɔo do léé, abí sin e ɔo do ɔ ɔjébǔ sín akpajlé nú mǐdée ó. Mi ma ɔe kɔ nú yě ó, mi ma ɔe kɔ nú yě ó; dọ nye Mawu Mavɔmavɔ, Mawu mítɔn ɔ, un nɔ dɔn tó nú ví ce léé dọ hwe e tɔgbó yětɔn léé hu léé wú, káká yi jijime atɔngɔ ɔ kpódó jijime enegó ɔ kpo me e gbé wǎn nú mì léé jí.*”

3. “*Mi ma ze nye Mawu Mavɔmavɔ, Mawu mítɔn sín nyíɔ nyi gbé ó, dọ nye Mawu Mavɔmavɔ ná gɔn hwe dó me e ná zé nyíɔ ce dó agba ná é ǎ.*”

4. “*Flín gbɔjezán ɔ, sɔ dọ vo nú mì. Azǎn ayizén we a nǎ dó wa azǔtowe léé ná;*”

Gbajezán ́ wε nyí Mawu Mavɔmavɔ, Mawu towe. Mi ná wa azɔ̀dɛ̀bɔ̀ gbe éné ́ gbe ǎ: mi dɛ́súnɔ̀, ví mitɔn súnnu abí nyɔ̀nu, mesentɔ̀ mitɔn súnnu abí nyɔ̀nu, kanlin mitɔn léé, jǎɔ̀ e dɔ̀ to mitɔn mε léé ǎ. Dó azǎn ayizén wε Mawu Mavɔmavɔ sɔ̀ dɔ̀ te bó bló j̄́nukúnsin kpódó ayíkúngban kpó, xu kpó nǔ e d'é mε léé bí kpó. Éné ́ wú wε Mawu Mavɔmavɔ xo dε dó gbajezán ́ jí, bó sɔ̀ dɔ̀ vo nú mì.

5. “*Sí tɔ̀ towe kpódó nɔ̀ towe kpó, éné ́, a ná dɔ̀ jí dɔ̀ to e Mawu Mavɔmavɔ, Mawu towe ná ná wε ́ mε.*

6. “*Mi ma hu mε ó.*

7. “*Mi ma lε aga ó.*

8. “*Mi ma fin nǔ ó.*

9. “*Ma dε kúnnu agɔ̀ dó nɔ̀zo towe wú ó.*

10. “*Nukún towe ma nɔ̀zo towe sín xwé wú ó. Nukún towe ma nɔ̀zo towe sín asi wú ó, mesentɔ̀ tɔn súnnu abí nyɔ̀nu, nyibú tɔn, tóci tɔn, nǔ dɛ̀bɔ̀ e nyí nɔ̀zo towe tɔn ́ wú ǎ. (Tíntɔn 20:3-17)*

Bɛ́ xósin lε dó “Akɔ̀jije” ɔ̀ jí:

Mi lévɔ̀ xà sén lε bo d'ayi wu dɔ̀ sén, sén, tuto, nǔ e è dɔ̀ na wà lε é kpo nǔ e è ma dɔ̀ na wà ǎ lε é kpo wε. A ka mɔ̀ xógbe hwesɔ̀ke mε tɔn alò nǔdɔ̀dɔ̀ tɔn dɛ́ à? GBEDÉ! Akɔ̀jije éné ́, è bló bó ná dɔn gbetɔ̀ wá Klísu gón, bó ná bló bɔ̀ yě ná tunwun hwehuhu. Akɔ̀jije yɔ̀yɔ̀ e nɔ̀ sɔ̀ nǔnyanyawiwa ke mε é wε dɔ̀ na dɔ̀ ε.

Lo ́, Mawu mɔ̀ hwe nú togun ́ bó dɔ̀ .: “*Mawu Mavɔmavɔ dɔ̀: “Hwenu e un ná je akɔ̀jije yɔ̀yɔ̀ dɛ́ xá Izlayéli togun ́ kpódó Judáa togun ́ kpó ́ ná cí akɔ̀ e un je xá tɔ̀gbó yɛ̀tɔn léé hwenu e un hen abɔ̀ yɛ̀tɔn, bó kplá yě sín Ejípu é dɔ̀hun ǎ. Mawu Mavɔmavɔ dɔ̀: “Un ná sɔ̀ sén ce léé dó ayi yɛ̀tɔn mε, bɔ̀ yě sɔ̀ ná nyí togun ce ǎ.*

nɔzo tɔn dɛ, abɔ nɔvɔ tɔn dɛ dɔ: 'Tuùn Aklúnɔ; dɔ me bɔ wɛ ná tunwun mi, sín yɔkpɔvú jí káká yi je mexó jí. Ðó un ná sɔ nũ nyanya yɛtɔn léɛ ke yɛ, bó sɔ ná flín hwe yɛtɔn léɛ dɛ ǎ.' "Ée é ylɔ akɔjije élɔ dɔ 'yɔyɔ' ɔ, é bló bɔ akɔjije nukɔntɔn ɔ sɔ nyí nũ xóxó ǎ; bɔ nũ e ko cá bo ko kpò le é na bú zaandé din. (Eblée le 8:8-13)

Ée Jezu wá ɔ, é jlá fénú Mawu tɔn, bó jlá nũdidi, wǎn yiyí kpódó hwesókeme kpó sín wen. Azɔ tɔn .é wɛ nyí dɔ "ma wà jlɔ me e sé mì dó ɔ tɔn, bo wà azɔ e é zɔn mì ɔ yi kpé. (Jaan 4:34)

Jezu hun ali nú è na mɔ hwesɔke me gbɔn gbè tɔn jó kpo jlɔ kpo gblame, bo sɔ dó savɔ dɔkpo géé e nɔ súnsún hwe METɔN le é, nú me e di nũ n'i le é bɔ, bo lé . " .a setónú nú nũkplɔnme e é sɔ d'así nú we ɔ kpo ayi tɔn bɔ kpo. (Hlɔmanu le 6:17)

"Amɔ, Mawuxówéma ɔ dɔ dɔ gbɛ ɔ bɔ wɛ nyí gantɔ nú hwɛhuhu, bó nũ e Mawu dó akpá tɔn, dɔ nũdidi e é dɔ nú Jezu Klísu ɔ wú ɔ, è nǎ ná me e di nũ léɛ. wǎ, mɔ sɔ dɔ sɛn ɔ sín ace me ǎ. (Galatinu le 3:22-25)

"Midɛ léɛ ɔ, mi kú dɔ hwɛhuhu mitɔn léɛ kpódó adagbigbo mitɔn kpán wú, bó fɔn mi kpódó Mawu kpó, bó sɔ hwɛhuhu mitɔn léɛ bɔ ke mi, bó súnsún nũwlanwlan e è wlan dó mɔ wú léɛ, bó súnsún nũwlanwlan e gbé wǎn nú mɔ léɛ, bó sɔ nũ éné léɛ sín ali jí, bó xwè yɛ dó aklúzu jí. (Kolɔsinu le 2:13-14)

Wanyiyi Mawu tɔn kpo nũblawukúnúme tɔn kpo wɛ zɔn bɔ è sɔ hun maɔbɔlɔ dó savɔ dɔ Vɔ Tɔn me. Kú Klísu tɔn dɔ "akɔjije yɔyɔ" ɔ ayí, bó ná sɔ hwe ke me e nɔ se tónú nú ylɔlɔ e è ylɔ dɔ yɛ ní lé kɔ sín hwe yɛtɔn léɛ gúdo, bó ná se tónú é bɔ, bó ná lé je hwɛhuhu sín hwe me. (Xà Eblée le 9:16-28)

“Ényí mi nyi sén axósú ɔ tɔn nǔgbó nǔgbó, bɔ è wlán dó Mawuxówéma ɔ me ɔɔ: ‘Yí wǎn nú nɔzo mitɔn hwiqée ɔɔhun’ ɔ, nǔ jǐjǐl wɛ mi ɔɔ wiwa wɛ. mehuhu.’ Ényí a ma lè aga ǎ, bó ka hu me ɔ, a húzú sén gbàtɔ, bó nɔ ɔɔ xó, bó nɔ wa nǔ me e sén e nɔ ɔɔ me sín meqéekannuninɔ me é ná ɔɔ hwe xá me léɛ ɔɔhun, ɔɔ è nǎ dɔn tó nú me e ma kú nǔbláwǔ nú me ǎ é.”(Jaki 2:8-13)

Nǔ è è ɔɔ dó “Akɔjije” ɔ wu lɛ é sín vivɔnu

Dò Ayi Mawu Tɔn Gudo .

Ee è ɔɔ Izlayeli sín kannumɔgbenu Ejipu tɔn, bo yí tò e me anɔsin kpo wíin kpo nɔ sà ɔɔ é gudo é ɔ, hwedɔtɔ e Mawu cyan lɛ é wɛ kp’ace na. Amɔ, Izlayeli-ví lɛ jǐl na wà nǔ akɔta e lɛlɛ dó ye lɛ é bǐ ɔɔhun. Yè gbé Mawu, bó ba axósú ɔɔkpó. Ene wu ɔ, Mawu na axɔsu ɔɔkpo ye; Sawúlu wɛ. É ɔɔ axósú gbɔn nǔ e togun ɔ ba é jí - acekpikpa gbɔn linlin jí - é nyɔ hú mesentɔ Mawu tɔn tónúsétɔ ɔɔhun. Ene wu ɔ, Samuweli sɔ ami dó ta nú Davidi b’ɛ nyí axɔsu, bɔ é nyí me e na setónú n’í é, sɔgbɛ xá alixléme Mawu tɔn. Azɔn gègè wɛ Davidi ɔɔ na hɔn nú Sawulu, ɔɔ Sawulu ɔɔ gbé tɔn nya wɛ adaxotɔ yaya ɔɔ ɔɔhun bo ɔɔ biba na hu i wɛ. É ɔɔ mɔ’có, Davidi gbé ɔɔ emi kún na wà nǔ ɔɔbǔ dó axɔsu e Mawu sɔ é wu ó.

Ee Sawulu kú gudo é ɔ, Davidi huzu axɔsu. Mawu ɔɔ dó Davidi wú; *“Un mɔ Davidi Jesée ví ɔ; lè e é jǐl mǐ gbɔn é . ; é ná bló nǔ e jǐl mǐ léɛ bǐ.’ Kúnkan nya éné tɔn me wɛ Mawu ɔɔ Mehwléngántɔ Jesu tɔn nú Izlayéli lè e é ko dó akpá tɔn gbɔn é.”(Mesédó 13:22-23)*

Hwedenu ɔ, Davidi sín me lɛ ɔɔ kanlinkpó nya dɔkunɔ Nabalú tɔn lɛ me, bɔ hwenu e ye ɔɔ dɔn é ɔ, ye wà nǔ xá ɛ kpo sísí kpo bo cyɔn alɔ jǐ tɔn, ye xò daka kanlinnyitɔ tɔn lɛ wu ǎ, ye ka lé yí nǔ e nyí étɔn lɛ é ɔɔbǔ ǎ. Nukɔnme ɔ, Davidi sekpɔ fine, bɔ xove sin me tɔn lɛ bɔ ye ɔɔ hudo nǔɔɔɔ tɔn me, ene wu ɔ, Davidi byɔ alɔdó, amɔ, Nabalú e nyí nya nyanya ɔɔ bɔ è tuùn i ɔɔ ɔɔ nɔ wà nǔ xá me nyanya é ɔɔ é gbé nǔ e Davidi byɔ é kpo xógbɛ syensyen lɛ kpo .

memasí sín ali nu. Xome sìn Davidi tawun, bo lin na hu i, amɔ̃, é lekɔ sín hwe tɔn le gudo, bo jó Mawu dó bo é zán hweɔiɔɔ tɔn.

Amɔ̃, nú bí we nyí Mawu tɔn dò gbezán Davidi tɔn me ă. É kpo ahwangɔnu tɔn kpo yi fun ahwan ă, é nyɔ̃ wà ɔ, é nɔ xwégbe. Fíné ɔ, é mɔ nyɔ̃nu ɔagbeɔagbe ɔé, bó jló è, bó sé me dó ɔɔ é ní wá gɔ xome nú émí, bó gbà akɔjije alɔwliwli tɔn - agale. Ée é kplɔn ɔɔ é ɔo xo dó jí tɔn ɔ; Davidi ná gbe ɔɔ è ní hu asú tɔn, bó ná dó hwlá hwe e é hu ɔ. Nú nyanya? Ee! Nú ni nyɔ̃ Mawu nukúnme à? Gbedé! Davidi ba jemaji agbaza tɔn bo jó éɔéé dó nú metenkɔn ɔ. É jiya gégé ɔɔ hwe éné ɔ wú. Amɔ̃, hwenu e Natáan e nyí mesédó Mawu tɔn é kpé nú xá e é ɔ, é yi gbè nú nũnyanyawiwa tɔn, bo lekɔ sín hwe tɔn le gudo, lobo savo nú hwesɔke. È sɔ hwe ke e có, é kpó dò nú e hwehuhu tɔn le ji le é sín wuvě sè we.

Xósin:É dò wen ɔɔ linlin Davidi tɔn e gosin ayi me é, nú e vé n'i é, kpo jló e é ɔɔ bo na mɔ hwesɔke me bo na dó dóhwe gbɔ xá Mawu é kpo we zón bo Mawu na ɔɔ .". *Un mɔ Davidi Jesée ví ɔ, nya e nyɔ̃ nukún ce me é, bó ná bló jló ce bí.* (Mesédó 13:22)

Xósin: Ninɔme me bí tɔn ne égbé. Mí bí we hu hwe, bo ɔɔ hudu linlin e sɔgbe é tɔn dó hwe mĩtɔn wu cobo na dóhwe gbɔ xá Mawu.

Mawu d'akpá nú Davidi ɔɔ kúnkan tɔn me ɔokpo na jinɔn aɔsuzinkpo emitɔn jí kaka sɔyi, bo dó gesí Jezu e nyí Klisu bo aɔsɔɔɔɔ tɔn na ɔɔ vivo ă é we. Klisu we nyí me e; é ma hu hwe ă, bo setónú nú Mawu bí mlémlé, lobo sɔ jló dó sɔ gbè tɔn jó dó savɔ dó súnsún hwe mĩtɔn le tame, bo mɔ me ɔ, akpá e Mawu dó nú Davidi kpo Ablaxamu kpo é jenu.

Nũɔɔɔ'ayí ɔéɔee kúnkplá Mesiya ɔ le é kpo lee ye na jenu gbɔn é kpo

Mawu ɔɔ xó nú Adamu, Nɔwée, Ablaxamu, Izaki kpo Jakɔbu kpo tɔɔ dò hwenu e me gégé nɔ yɔ ɔɔ "Tɔgbó le sín Xwè" é. Hwenu e è ɔɔ akɔta Izlayeli tɔn ayí é ɔ, Mawu ɔɔ xó nú Mɔyizi, Jozuwée, bo ene gudo ɔ, é ɔɔ xó nú hweɔɔtɔ yetɔn le. Hwenu e Samuweli dò hweɔɔtɔ nyí we é ɔ, togun ɔ fɔn gũ dó alixléme Mawu tɔn jí bo byɔ aɔsɔ ɔé. Hwenu e aɔsɔ le dò ace kpa we é ɔ, Mawu jla wen Tɔn gbɔn sunnu ɔéɔee mí nɔ yɔ ɔɔ "gbeyiɔɔ" le é jí. Bí

gbeyidɔ ɛ wɛ jla wɛn Mawu tɔn Izlayeli-ví ɛ có, ye bí wɛ ɔ
nũɔɔɔ'ayí dó Mesiya e ja é wu ă. Ðò xwè kanweko mɔkpan vlame ɔ,
è wlan nũɔɔɔ'ayí 50 jeji, bɔ gbeyidɔ novo gègè wlan, bɔ ye bí jenu
dò Jezu jí.

Nũɔɔɔ'ayí kpɛdɛ kpo lee ye na jenu gbɔn dò Alexwíí Yɔyɔ ɔ me é kpo dò
dò. **Malacii 3:1.** "Mi cɔ midée! Un sé wensagun ce dó, bɔ é ná bló ali dɔ
nú mì. Éné ɔ gúdo ɔ, Mawu Mavɔmavɔ e ba wɛ mi ɔ ná wá Sinsɛnɔ tɔn
mɛ ajjime. É wɛ nyí mesédó akɔjje tɔn e jló mi é. Mi cɔ midée! É jăwe!"
Mawu Mavɔmavɔ e dɔ ahwangɔnu séxwé tɔn ɔ ɔ mɔ."

Matie 2:1-21. "Éé è ji Jezu ɔ Beteleyému ɔ Judée yíkúngban
jí ɔ axósú Elódu hwenu ɔ, nũnywétɔ lée gosín zănzănhwe jí, bó
wá Jeluzalému, bó kanbyɔ ɔ: "Fíté Jwifu lée sín axósú e è ji ɔ
ɔe?"

Bĩběmɛ 49:10 . "Axósúkpoɛ ɔ ná gosín Judáa sín ace mɛ ă, axósúkpoɛ ɔ
ná gosín afɔ tɔn lée tɛntin ă, káká je hwenu e è ná sú nũjɔ wá n'i é; é wɛ
togun lée ná se tónú ná."

Luki 3:23 - 38. Kúnkan Jezu tɔn sín wěma ɔ ɔ kúnkan tɔn kpɔn
wɛ sín Davídi jí káká yi Adamu jí.

Jelemii 23:5 . "Mawu Mavɔmavɔ ɔ: "Édɛ, hwe ɔ nu ná se yá bɔ un ná sɔ ví
hwejjɔkɔ ɔokpó dó axósúɔuto Davídi tɔn mɛ, bɔ é ná ɔ axósú, bó ná wa nũ
kpódó nũnywé kpó, bó ná wa nũ jlɔjlɔ, bó ná wa nũ jlɔjlɔ ɔ to ɔ mɛ."

Matie 1:13 . Jezu Klísu e nyí Davídi ví, Ablaxámu ví ɔ sín tan wɛ.

Ezayii 7:13 -14 . "Éné ɔ gúdo ɔ, é ɔ nú yě ɔ: "Hũn, Davídi xwédo
mi, mi dótó!

Matie 1:18 . Lě e è ji Jezu Klísu ɔ gbɔn ɔ né. Hwenu e ɔ tɔn Mali
ɔ akpá dó nú Jozéfu wɛ, cóbónú yě ná ɔ kpó ɔ, Mawu mɔ ɔ é
ɔ xo gbɔn Yesinsɛn sín hlŋhlŋn jí.

Luki 1:31-33 . Xwè kanweko mɔkpan gudo ꞑ, wensagun Gabliyeli ꞑ nù dycví Mali ꞑ é na jì ví sunnu dè bo .” .ná sun nyí i ꞑ Jezu. É ná nyí me nukúnqéjì, bɔ è nǎ nɔ yl ε ꞑ Mawu Ajalñhɔn ví. Aklúno Mawu ná sɔ ε dɔ tɔgbó tɔn Davídí sín axósúzinkpo jí, bɔ é ná ɔu axósú ɔo Jakóbu ví léé nu káká sýyi, bɔ axósúduɔu tɔn ná vo gbedé ǎ.”

Micé 5:2. “ .Lo ó, hwi Beteleyému Efláta tɔn ó, hwi me e hwe dín ó ɔo akɔta Judáa tɔn léé me ó, hwi me we me e ná ɔu axósú Izlayéli tɔn ó ná tón sín;

Matie 2:1-6. “ .Ée è jì Jezu ɔo Beteleyému ɔo Judée gbéjì ó gúdo ó, ɔo axósú Elodu hwenu... Axósú Elodu ...yl togun ó sín vɔśánú-xwlémawutɔgán léé kpódó sɛnkplónmetɔ léé bǐ kpó kplé, bó kanbyɔ yě ɔo fité è nǎ jì Mesiya ó ɔe. Yě yí gbe n’i ɔo: “Beteleyému ɔo Judée yíkúngban jí.”

Zakalí 9:9 .” .Sinyɔkɔnu e mi, mi j’awǎ káká! Jeluzalémunu léé mi, mi sú xó bó sú xó! Axósú mitɔn jǎwe gɔñ mitɔn né; é nyí hwejjjɔkɔ, bo nɔ hwlen me gán, é nɔ sɔ éqée hwe, bo xá tóci jí, tóciví dè jí.”

Matie 21:6-7. “ .Ahwanvú tɔn léé ka yi bló nǔ e Jezu ɔo nú yě é, bó kplá tóci ó kpódó tóciví ó kpó wá, lobo kplá awu yětɔn léé nyi yě jí. bɔ é jínjón jí.”

Ezayí 53:5 .” .Lo ó, hwe mǐtɔn léé wú we è gblé wǔ i, bɔ hwe e mǐ hu léé wú we è gblé e; tóɔkɔnnúme fifá mǐtɔn tɔn je jǐ tɔn; bɔ akpa tɔn le zón bɔ azɔn gbɔ nú mǐ.”

Matie 27:26 .” .Éné ó gúdo ó, Pilátu jó Balabási nyi te nú yě; lo ó, é xo Jezu, bó jó e nú me léé, nú è nǎ ká ε nyi aklúzu jí.”

Ezayí 53:7 .” .È ɔo ya dó n’i we, è ɔo ya dó n’i we, é ká ke nu ǎ; léngbɔ e è kplá xwe lanhu gbé é ɔɔhun, léngbɔ e è kplá fún kpa n’i é cí xwíí ɔo me e ɔo fún kpa n’i we le nukɔn é ɔɔhun ꞑ, mɔjɛn é ma kenú ǎ é ne.”

Matie 27:12-14 .” .Hwenu e vɔśánú-xwlémawutɔ ɔaxó léé kpódó tomexó léé kpó ɔo hwe dó Jezu we ó, é ke nu qěbǔ ǎ. Pilátu ka kanbyɔ Jezu ɔo: “A se ǎ cé?”

hwε nabi wε yě ɔo dɔ we wε?" Jezu ka yí gbe dǔbǔ ǎ, bo é kpaca tokpɔngán ɔ dɛ́sú."

Ezayíi 53:9 . "É sɔ yɔdo tɔn ɔo kpɔ xá medídá le kpo dɔkunnɔ le kpo hwenu e é kú é, é na bo ma wà nǔ nyanya dǔbǔ ǎ, adingban dǔ dò nu tɔn mε ǎ ɔ nε."

Matie 27:57-60 . "Gbadanu éné ɔ, nya dɔkunnɔ dǔ gosín Alimatée wá. Jozefu wε é nɔ nyí, bo ko huzu ahwanvu Jezu tɔn. É yí mɔ Pilátu, bó byɔ ε Jezu sín cyɔ, bo Pilátu dε gbe ɔo è nǐ sɔ ε. Ene wu ɔ, Jozefu sɔ cyɔ ɔ bo sɔ avɔ mímé dǔ dɔ blá ε na. Éné ɔ gúdo ɔ, é sɔ cyɔ ɔ yí ɔo yɔdo é dɛ́súnɔ tɔn e é kun ɔo só mε ɔ mε. Ee é blí awinnya ɔaxó dǔ dɔ yɔdo ɔ nu gudo é ɔ, é dǔdo."

Nùkanbyɔ

1. Mawu d'akpá nú Ablámu ɔo gbetɔ e dò ayikúngban jí le é bí na mɔ nyɔna gbɔn jí tɔn.

Nugbo ___ Adingban ___

2. Dò nǔnyanyawiwa wutu ɔ, Mawu .

dǔ. ___ dǔ Adamu kpo Ewu kpo sín palaɔisi yetɔn mε .

b. ___ sù kún dɔ nú gbetɔ le bí ze Nɔwée kpo xwédo tɔn kpo wu gbɔn sín gblame .

c. ___ Myɔ dɔ sù kún dɔ nú Sodɔmu .

d. ___ é nyí nǔnyanyawiwa ǎ .

3. Nǔwiwa e jinɔn linlin ce jí hù nǔgbo jí é nɔ dɔn tagba gègè wá.

Nugbo ___ Adingban ___

4. Akɔ e Mawu je gbɔn Mɔyízi jí é ɔo hwεsɔke mε .

Nugbo ___ Adingban ___

5. Nǔɔɔ'ayí dǔdǔe kúnkplá Mesiya ɔ le é jenu gbédé ǎ.

Wemata 3g5 3

Klísu - Akpá Mawu tɔn .

Sín hwenu e Adamu kpo Èvu kpo hu hwe, bo ene zón bo ye gɔn kancica mađóblǎđé dọ xá Mawu é ɔ, gbetó dọ na dóhwe gbo xá Mawu. É dọ na klís hwe tɔn le bo dè hwe e é hu é sìn. Hwenu e é jɛxa é jén é jɛ, bo gbɔn Yesinsen sìn nǔwiwa gblame ɔ, Mawu huzu gbetó bo na nɔ gbetó le tentin. Yesinsen bló nùjívũ dé bó ná ten Mali bo é mɔ xo, bó ma dọxó xá súnnu dé ă. Wensagun Gabliyeli we jla Mali bo dọ nukɔnme ɔ, wensagun dé dɔ lee Mawu na zán ye gbɔn bo na kplá Mesiya e Mawu sọ é wá ayikúngban jí, bo na hwlen gbetó le sìn hwe yetɔn le me é nú Jozefu. Ye me wè le bí dọ gbesisɔme bo na huzu Mawu sentó, enyi lee me le na wà nǔ xá ye kpo ví sunnu yetɔn Jezu kpo gbɔn é alǎ nǔ e me le na dɔ dó ye wu é na bo tle gbɔn dèbũ ɔ ne. Nǔ e ba we ye dè é we nyí dɔ ye ni setónú nú Mawu bonu é ni zán ye.

“É (Mali) ji ví sunnu tɔn nukɔntɔn ɔ, bo blá avɔ n’i, bo sọ e dọ kanlinnyiten dé me, dọ tenme dè dọ fine ă. wensagun ɔ dɔ nú yè dɔ: “Mi ma dı xesi ó, Wen Ɖagbe dé dó mi we un ja; Ɖó è ji Mehwléngántó dọkpó nú mi égbé dọ Davídi toxo me, é we nyí Klísu Aklúnɔ.”(Luki 2:7-11)

“Hwenu e é dọ xwè wèwe é ɔ, é (Jezu) sọ bo na nɔ Jeluzalemu dọ templi ɔ me bo na dótó mɛši le, lobo na kàn nǔ byɔ ye bo na lé na xósín nú ye. É dọ wen dɔ mɛši ene le dè, xwè mɔkpan gudo ɔ, dọ gǎn dèdèe dọ kú tɔn ba we le é me à jí ă. Mi tunwun dɔ un dọ ná dọ Tó ce sín xɔ me ă cé?”(Luki 2:49)

Hwenu e Jezu lekɔ wá Nazaleti é ɔ .“...*ƚ se tónú nú yě; ƚ tɔn ka hen nũ éné léé bí dó ayi me. Jezu dọ susu we, bɔ nùnywe tɔn fɔn bo dọ jijeji we, bɔ Mawu kpo gbetɔ le kpo yí wǎn ní.*”(Luki 2:51-52 me.

Jaan Baptemublonumetɔ ɔ sín gbeɔiqó

“Dò bíbéme ɔ, Xó ɔ ko tɔn, bɔ Xó ɔ dọ Mawu gɔn, bɔ Xó ɔ nyí Mawu. É dọ Mawu kpá dọ bíbéme, é we gbɔn jí bo dọ nũ le bí, éye mevo á. É wá dẹ kúnnu nú wěziza éné ɔ, bónú gbetɔ léé bí ná dɔ nũ nú wěziza ɔ á. mí ƚ susu tɔn, susu Meɔokponɔ e gosin Tɔ ɔ gɔn é tɔn.”(Jaan 1:1-10, 14 .

Jaan jla wen dẹ .baptem dọ hwe tɔn lekɔ sín hwe tɔn le guɔ wutu ɔ, è dɔ dɔ Judáanu le bí wá Jaan gɔn bo na le yehwesin nú emi. (yehwesin,xókwín Glekigbe tɔn dẹ we bɔ tinme tɔn nyí nylɔ nylɔ dó sin me .). “ .*Falizyen e Mawu sé dó Jezu le é dẹ le kanbyɔ e dɔ: ‘Enyi a ma nyí Klisu ɔ á, bo ma ka nyí Elií á, bo ma ka lé nyí gbeyiqɔ Mawu tɔn á ɔ, etewu a ka dọ yehwesin le nú me we?’* Jaan yí gbè ní dɔ: *‘Nye ɔ, sin we un ƚ sɔ dó bló baptem nú me na. É we dọ guɔ ce jǎwe we, un ka je xá bó ná tún afɔkpa tɔn sín kàn á.’* ... *“Ayíhɔngbe tɔn ɔ, Jáan ƚ Jezu jǎwe gɔn tɔn, bó dɔ: ‘Léngbóví Mawu tɔn e ƚ sɔ hwe gbetɔ léé tɔn sín ɔ díe! Me e xó dɔ we un dẹ hwenu e un dɔ me e ná wá guɔ ce ɔ hú gǎn mí, dọ é ko tɔn je nukɔn nú mí é díe.’* Nye ka tuùn i á, loɔ, Izlayeli-ví le na dó dẹ i xlé nũ e wu un wá dọ yehwesin le nú me we kpo sin kpo é.”(Jaan 1:24-31)

Hwenu e Jezu dọ xwè gban mǎ é ɔ, é gosin xwégbe bo na je linlin e é dọ bo na gosin Sínsenxɔ me bo na wá ayikúngban jí dɔ “Xó” ɔ é wá jí.

Jezu - Vĩ vivéná Mawu tɔn

Hwenénu ɔ, Jǎan Yehwesinlenúmetó ɔ ɔ yehwesin le nú me we, bó ná dó ɔe xlé ɔ ɔ é lé kɔ sín hwe tɔn léé gúdo .. *"Jezu gosín Galilée, bó wá Judéen tɔ ɔ kɔn, bónú Jǎan ná le yehwesin n'i. Jezu ka yí gbe n'i ɔ: 'É je xá ɔ mǐ ní bló mǔ, bónú nǔ e Mawu jló léé bǐ ná je.' Ene ɔ gudo ɔ, John yigbe."* Ée Jezu le yehwesin gúdo ɔ, é tɔn sín tɔ ɔ me tlóló, bɔ jǐnukúnsin hun, bɔ Ye Mawu tɔn je te wá jǐ tɔn ahwanné ɔhun. gbè dé ka ɔj sín jixwé, bo ɔ: *"Vĩ ce vivéná we me eb nyí,(Matie 3:13-17)*

Xósin: Ene xlé ɔ nǔ e Jaan ɔ cobɔ Jezu wá bló baptem é nyí nugbǔ "Lěngbóví Mawu tɔn e nɔ ɔe hwe gbetó le tɔn sǐn é ɔje!"

Èò baptem tɔn gudo ɔ .". *Yesinsen gó ayi me nú Jezu, bɔ Yesinsen kplá e yí gbětótló me, bɔ awovi tén e kpón xɔ azǎn kandé (40). É ɔ nǔ ɔbǔ ɔ azǎn éné léé me ǎ, bɔ azǎn éné léé gúdo ɔ, xové sin i."* (Luki 4:1-2) Ene gudo ɔ, Awovi tén e kpón ɔ nǔ le bǐ me lee è nɔ tén mǐ kpón gbɔn é:

- Jlo nuɔɔɔ tɔn – jlǔ agbaza tɔn .
- Jlo hlɔhlɔn tɔn – goyiyi gbeme tɔn .
- Nǔ jló me – nukún sín jlǔ .,

Jezu ɔj xwi xá tagba le kpo metenkɔn le kpo ɔkpo ɔkpo, bo ma jó gbè bo ɔ "è wlan dó Mawuxówema ɔ me ǎ." Ene gudo ɔ, awovi ɔ yí hwenu e nyó hugǎn é ɔ me.

Xósin: Mǐ ɔ na sǔ nǔ e mǐ na cyan le é kpo gbeta e kɔn mǐ na wá le é kpo jinjn jlǔ Tó ɔ tɔn kpo nǔ e "è wlan" é kpo jí. Ene wu ɔ, é ɔ dandan ɔ mǐ ni nɔ ɔkán dó xó tɔn le kpo xó mesédó le tɔn le kpo kpinklɔn wu, bo na tuùn nǔ e mǐ na wá bɔ è na sǔ hwe mǐ tɔn le ke mǐ é kpo lee mǐ na nɔ gbè gbɔn bɔ Mawu na yí gbè na é kpo.

Jezu Bě Sinsenzó Tɔn

Gbigbo mímé —ee jete dó Jezu jí ahwanné dɔhun é —le xlé dɔ Jezu we nyí vɔsisa maḡóblɔ.

Nūjiwũ le, wuntun le kpo nūjiwũ le kpo

Jezu kplɔn nũ dɛbũ dò wemaxɔme senkplɔnmetɔ le tɔn ă. Amɔ, me le mɔ nũ je wu dɔ é dɔ xó kpo acekpikpa kpo, é kún nyí sinsengán dɛvo le dɔhun ó; kplɔnmetɔ le, vɔsanúxwémawutɔ le, Falizyen le kpo sɛnkplɔnmetɔ le kpo. Nú “me e kplɔn nũ le é” ene le ɔ, Jezu xlé ali ye tawun dò xó tɔn le me bo yɔ ye dɔ yemenúwatɔ le, kpo alixlémetɔ nukúntíntɔnɔ le kpo dó ayi yetɔn, linlin yetɔn le kpo jiji yetɔn le kpo, goyitɔ, goyitɔ, goyitɔ, wuhwíhwan, bo dò gbesiɔme bo na nɔte dò nũ dɛbũ jí bo na dó hen ten yetɔn dò togun ɔ me. Ye tle dɔ dɔ Awovi we zón nūjiwũ tobutobu e É bló le é hú dɔ ye ni kpa susu nú Mawu. Matie wán nũ élɔ léé dó yě wú dɔ wemata 23ḡó 5 me: vv.

3 - “Dó ye nɔ wà nũ e ye nɔ kplɔn me le é ă.” 5 - “Nũ e yě nɔ wa léé bí 3, gbetɔ léé ná mɔ yě we yě nɔ wa.”

6 - “Ye nɔ yí wǎn nú ten nukúndɛji le dò agɔ le hwenu, bo nɔ lé yí wǎn nú ten taji hugǎn le . zinkpo dò kplɔngbasá le.”

13 - “Heelú mi sɛnkplɔnmetɔ léé kpódó Falizyen léé kpo, yemenúwatɔ e mi!” 16 - “Heelú mi alixlémetɔ nukúntíntɔnɔ léé!”

33 - Dan mi, dan ví e mi, nɛ mi ka sixú gán gbɔn?
è dó hwe nú zome à?”

Senkplɔnmetɔ le, Falizyen le kpo sinsengán dɛvo le kpo tɛn kpɔn bo na wlí Jezu dó nũ e ma ɔgbe ă le é me, amɔ, ye kpéwú ă. Ye xò acekpikpa tɔn zle có, ye ka kpéwú ă. (Luki 20 kpo Maki 12 kpo)

Jaan Baptemublonumetɔ ɔ dɔ nú ahwanvu tɔn le dɔ Jezu we nyí “Lengbɔví Mawu tɔn.” Mawu jla dò baptem Jezu tɔn hwenu dɔ Jezu nyí Ví emitɔn bɔ nũ tɔn nyí nukún emitɔn me tawun. Klísu je Axɔsuḡuto Mawu tɔn sín xó dɔ nú Jwifu le jí, bo dɛxlé dɔ xó tɔn le nyí nugbò gbɔn nūjiwũ hlɔnhlɔnɔ dɔxó dɔxó le gblame bɔ meḡebũ sixu gbé ă, kentɔ tɔn le tle sixu gbé ă. Azɔn wè we è bló ye dò gbetɔ afatɔn mɔkpan nukɔn hwenu e É sɔ hweví kpo wɔxúxú kpɛḡé kpo dó na nũḡuḡu ye é. Gbè ḡokpo ɔ, É dó cyɔḡiḡi sín nũwiwa ḡé te bo na dó fɔn asúkúsi ḡé sín ví ḡokpo ḡéé ɔ sín kú. É gbɔ azɔn nú me e nyí nukúntíntɔnɔ aḡ sékunc dò gbɛzán yetɔn bí me le é, bɔ me e dò toxo ɔ me le é bí tuùn mɔ. Gbɔn ḡudo ɔ, é yì .

yì yɔdo dɛ mɛ, bo hun yɔdo ɔ, lobo fɛn cyɔ e ko dɔ xúxú wɛ é dɛ wá gbè. Xó enɛ lɛ kpo nùjiwũ enɛ lɛ bĩ kpo dɛxlɛ gbetɔ ayijlɔjɔnɔ lɛ kpo ayijlɔjɔnɔ lɛ kpo dɔ Jezu wɛ nyí Vĩ Mawu Tɔn. Yě dɪ nũ.

Mɛ gègè dɪ lè nùjiwũ enɛ lɛ tɔn. Mɛ dɛdɛe tɛ gó nú wuhwíhwan, wuhwinhwan kpo nukúnkén kpo lɛ é dɔ na yí gbè dɔ nùjiwũ lɛ ko jɛ. Sinsengán yemenúwatɔ lɛ gbé ɛ, dɔ ye ba hlɔnhlɔn kpo susu kpo wutu. ðò mɔ wiwa mɛ ɔ, ye tɛ gbà sɛn yedɛsunɔ tɔn lɛ kpo aca yedɛsunɔ tɔn e ye nɔ dɔ dò wěxo dɔ emi nɔ xwedó lɛ é kpo. Amɔ, sinsengán lɛ dɪ nũ ă. Ye ba "preuve". Kúnnudɛnú tɔlɔ gosin Mawu e dò jixwé é gɔn ă, é nyí Mawu e dò ayikúngban jí é ă.

Wen Ðagbe Klísu tɔn

“Nũ e ko tĩn sín bíbéme é, nũ e mĩ sè, nũ e mĩ mɔ kpo nukún mĩtɔn lɛ kpo, nũ e mĩ kpɔn, bɔ ab mĩtɔn lɛ d’ab wu é wɛ mĩ dò dɪdɔ wɛ dó gbè Xó ɔ wu: Gbɛ ɔ tɔn, mĩ mɔ, bo dɛkúnnu tɔn, bo dò gbè mavɔmavɔ e dò Tɔ ɔ gɔn bo dò mĩ gɔn é jla mi wɛ.” (1 Jaan 1:1-2)

Klísu mɛ wɛ mĩ dóhwe gbɔ xá Mawu . dɔ” .Jezu yí gbè n’i dɔ: ‘Nyɛ wɛ nyí ali ɔ, bo nyí nugbɔ ɔ, bo lé nyí gbè ɔ. Mɛdɛbũ sixu yí Tɔ ɔ gɔn nyɛ mevo ă.” (Jaan 14:6)

Hwlɛngán ɔ, Klísu wɛ è nɔ mɔ . ; éné ɔ wú ɔ, Klísu dɔ ná nyí Wen Ðagbe ɔ, Wen Ðagbe ɔ, bɔ è xò kplé lɛ:

- ðò bíbéme ɔ, Xó ɔ, Jezu, Klísu, Mɛ e è sɔ ami dó dè é, Mesiya ɔ tĩn.
- Xó ɔ húzú gbetɔ, bó nɔ gbetɔ léɛ tɛntin.
- Klísu dɔ hwe dɛbũ ă.
- Jezu setónú nú jlɔ Tɔ tɔn, kaka jɛ kú tɔn jí dò akluzu jí.
- Mawu fɛn ɛ sín yɔdo mɛ bo dɔ dò kú jí bo dè gbetɔ sín Satáan sín alɔ mɛ - nũ e hwɛhuhu nɔ jì tɔlɔ é.

- Hwehuhu sín mimějininɔ ɔ xwedó nŭdidi metɔn nú Klisu, huzuhuzu (lekɔ sín hwe tɔn le gudo) sín tótítlí gbe me, kú je hwehuhu me kpodo didi me gbɔn sin me yiyi dó kú Klisu tɔn me gblame bɔ Mawu na fɔn ye bɔ ene gudo ɔ, ye na sɔ ye dó Axɔsuɔuto Klisu tɔn me, agun tɔn – Agbaza me.

Ahwanvu tɔn le ko sè wen tɔn, lɔ tɔn le kpo tinme tɔn le kpo, bo lé mɔ nùjiwũ tɔn le. Ye ko mɔ me dĕdĕe è fɔn sín kú le é, nukúntíntɔnɔ e è bló bɔ ye mɔ nŭ le é, tókúno le bɔ ye sè nŭ, kpo lee sinsengán yetɔn le gbé nŭ mɔhun le gbɔn é kpo. Amɔ, nŭ gĕgĕ tīn bɔ ye dó na tuùn bɔ Jezu dɔ .” *Un lé dó nŭ gĕgĕ bó ná dɔ nú mi, é hú nŭ e mi sixú dĕ din é. Lo ɔ, hwenu e Ye e ɔ dĕ nŭgbó ɔ xlé ɔ ná wá ɔ, é ná kplá mi, bɔ mi ná tunwun nŭgbó ɔ bĭ. É dĕsúnɔ wú we é ná dɔ xó ă; nŭ e é ná se ɔ kĕdĕ jĕn é ná dɔ, é ná dɔ nŭ e dɔ ná je we é nú mi. É ná yí nŭ e nyí ce ɔ, bó ná dĕ xlé mi, bó ná dó sɔ mi su.* (Jaan 16:12-14)

Ene wu ɔ, Klisu sɔ agbaza tɔn ayikúngban jí tɔn ɔ jó nú Mawu di .hwesókeme vsisa é yí gbe nú Hlɔmanu léé kpódó Jwifu léé kpó dɔ yĕ ní ká ε nyi aklúzu jí. È di i dó yɔdo e è yí é dĕ me. Mawu yí vɔ e é sá é gbɔn fínfɔn sín kú tɔn me gblame, bɔ ene dĕ nŭxokpɔn bĭ sīn nú me gĕgĕ dɔ .Jezu we nyí Mawu e wá ayikúngban jí dò gbɛtɔ sín aqbaza me é, nŭ e é dó é. Nŭ ene dò dandan dó gbɛtɔ le dó na tuùn dɔ emi sixu dĕji dó Klisu kpo hlɔnhlɔn kpo ace tɔn kpo wu bo na sɔ hwe ke me.

Me gĕgĕ ko se nŭkplɔnme tɔn léé, bó ka mɔ nukúnnú je me ă. Ye gbɔn ɔ tawun nú aca yetɔn le. Wen Wanyiyi tɔn we nyí étɔn. Lee wemafo e bɔ d'ewu le é xlé gbɔn é.

Luki 19:10 .”*Đó nye Gbetɔví ɔ wá, bó wá ba me e bú léé, bó hwlén yĕ gán.*”

Matie 11:28 .”*Mi wá gɔn ce, mi me e agban kpinkpen hinhen cikɔ na le é bĭ;*

2 Piyé 3:9 .”*loɔ, é ɔ dó suúlu dó mi wu, dó é jló dɔ meɔebũ ni dɔn ă, loɔ, me bĭ ni lekɔ sín hwe yetɔn le gudo.*”

Mesédó 4:11-12 .“ Jezu éné ʒ we nyí awǎnnya e mi ɔɔmetó léé gbé, bɔ é wá húzú awǎnnya zwe jí tɔn ʒ. dó Mawu sɔ na nyikɔ devo gbetó le dò ayikúngban jí fí dɛbũ, bɔ mǐ na mɔ hwɛngán gbɔn jí ǎ.”

1 Kɔlentinu le 15:3-5 .“ .Nũ e nyí lɔmɔ yí gbè na é we nyí dɔ: Klisu kú dó hwe mǐtɔn le tamɛ lee Mawuxówema ɔ ko dɔ gbɔn é, bɔ è dɔ i, bɔ azǎn tɔn atɔngó ɔ gbè ɔ, é fɔn sín kú lee Mawuxówema ɔ ko dɔ gbɔn é.”

Hlɔmanu le 6:3-5.“ .Mi tunwun dɔ mǐ mɛ e ko le yehwesin dɔ Klisu Jezu mɛ léé bǐ we mǐ bló yehwesin (è dɔ mǐ abí è nyló mǐ dó sin mɛ) dɔ kú tɔn mɛ ǎ cé? Ée mǐ le yehwesin ʒ, è dɔ mǐ xá Klisu dɔ kú tɔn mɛ, bónú lě e Klisu fɔn Klisu sín kú gbɔn susu Tó tɔn mɛ ʒ, mǐ lɔmɔ ná zán gbɛ yɔyɔ. Dó enyi mǐ ko kú éye dɔhun ɔ, mǐ na lé fɔn sín kú éye dɔhun.”

Efezinu le 1:6-9 “Klisu we hwɛn mǐ gán gbɔn hun tɔn gblamɛ, bo sɔ hwe mǐtɔn le ke mǐ, dó fénú tɔn dɔxó e é dɛxlé mǐ é wu.”

Cobonu è na jla wen “Wendagbe” ɔ ɔ, hwesɔke mɛ dé dò dandan. Jezu e zán gbè hwehuhu tɔn ma dó ǎ é na sɔ gbè tɔn jó kpo jló kpo lee “hun vɔsisa” ɔ byɔ gbɔn é. Ene wu ɔ, Wendagbe Jezu tɔn nɔ na gbetó dɔ é ni yí gbè nú hwesɔke mɛ kpo hwɛngán kpo e Mawu na e é aló gbé.

Hwenu ɔ ko sù bɔ è na sá vɔɛ è na dó súnsún hwe é .

Hwenu e Jezu dò nũ sɔ nú vɔsisa hwesɔkemɛ Tɔn tɔn we é ɔ, É dɔ .: “Un dɔ nũ éné léé nú mi, bónú mi ná mɔ vivo dɔ nye mɛ, bó ná mɔ wũvé dɔ gbɛ élb mɛ, amɔ, mi kpan akón, dó un dɔ dɔ gbɛ ʒ jí.’ Ée Jezu dɔ xó éné léé gúdo ʒ, é kpón jǐxwé, bó xo dɛ dɔ: ‘Daá, hwe ʒ nu su, bónú Vǐ towe ná sɔ we su, bónú é ná ná gbɛ mavɔmavɔ mɛ e a ná e léé bǐ. dò ayikúngban jí

gbɔn azɔ̃ e a sɔ́ dó así nú mì ʒ wiwa wiwa gblame. Din ʒ, Daá, sɔ́ susu e un dɔ́ dɔ́ nukɔn towe cóbɔ́ gbɛ ʒ wá tíin ʒ, sɔ́ mì su dɔ́ nukɔn towe. Un dɛ we xlé me e a sɔ́ dó así nú mì dɔ́ gbɛ ʒ me léé. Yě nyí towe; a sɔ́ yě jó nú mì bɔ́ yě se tónú nú xó towe. Din ʒ, yě tunwun dɔ́ hwi gɔ́n we nũ e a nã mì léé bĩ gosín. Ðó un dɔ́ xó e a dɔ́ nú mì léé nú yě, bɔ́ yě yí gbɛ ná. Yě tunwun ganjí dɔ́ gɔ́n towe we un gosín, bó dɔ́ nũ dɔ́ hwi we sé mì dó.' ... 'Un sɔ́ xó towe nú yě, bɔ́ gbɛ ʒ gbé wǎn nú yě, dɔ́ yě nyí gbɛ ʒ tɔn ǎ, lě e un ma nyí gbɛ ʒ tɔn ǎ é dɔ́hun. dɛ ce we nyí dɔ́ a ni dè ye sín gbè ɔ́ me ǎ, loɔ, a ni cyɔn alɔ́ ye jí sín awovi ɔ́ sí. Yě nyí gbɛ ʒ tɔn ǎ, lě e nye lɔ́ ma nyí gbɛ ʒ tɔn ǎ é dɔ́hun. Mi sɔ́ dɔ́ vo. yě gbɔn nũgbó ʒ jí; xó towe we nyí nũgbó. Lě e a sé mì dó gbɛ ʒ me gbɔn ʒ, nye lɔ́ sé yě dó gbɛ ʒ me. Un sɔ́ nyidée dɔ́ vo nú yě, bónú yě lɔ́mɔ́ ná nyí me mímé nũgbó.'" (Jaan 16:33; 17:1-8, 14-19 me.

Xósín: "Mededóvo" sín tinme we nyí – è ni dè medée dɔ́ vo nú gbè ɔ́ – è dè medée dɔ́ vo nú sinsenzɔ́ Mawu tɔn [Nelson's Illustrated Bible Dictionary].

"Ée é xo dɛ fó ʒ, Jezu kpódó ahwanvú tɔn léé kpó gosín finé, bó gbɔn Sedlón tɔdo ʒ me, bɔ́ olívutín dɛ dɔ́ akpá dè ʒ xwé, bɔ́ é kpódó ahwanvú tɔn léé kpó byɔ́ me. vɔsanúxwlemawutɔ́gán le kpo Falizyɛn le kpo hen zogbén le, zogbén le kpo ahwanfunnú le kpo. Ye ka yí gbè n'í dɔ́: 'Jezu Nazaletinu ɔ́ we. nũkplónme ʒ, Jezu yí gbɛ n'í dɔ́: 'Un ɔ́ kplón nũ me dɔ́ agbawungba dɔ́ kplóngbasá léé, abí dɔ́ sinsɛnɔ́ me. Ee Jezu dɔ́ mɔ́ é ɔ́, axɔsuzɔ́watɔ́ e sɛkpɔ́ fine le é dɔ́kpo xò nukúnme n'í dɔ́: 'Lee a ɔ́ yí gbè nú me e dɔ́ aga le é gbɔn é ne à?'

všánú-xwlémawutš?' é byc mč. Jezu yí gbè n'i ɔ: 'Enyi un ɔ nŭ nyi dò hŭn, ɔekúnnu nú nŭ e un ɔ nyi dò é. Amč, nú nŭgbó we un ɔ ɔ, nē'ka gbɔn bɔ a xo mì?' Éné ɔ gúdo ɔ, Hanna sé Jezu dó Kayífu všánú-xwlémawutš ɔaxó ɔ gón, bɔ é kpo ɔo gan me. ... Éné ɔ gúdo ɔ, Jwifu léé kplá Jezu sín Kayífu gón, bó kplá ε yi tokpɔngán Hlɔma tɔn sín hɔnme. ... Pilátu ka lé kɔ byš hɔnme, bó ylš Jezu, bó kanbyš ε ɔ: 'Hwi we nyí Jwifu léé sín axósú à?' ... 'Lìnlìn hwiɔesunɔ tɔn we à' Jezu kanbyc ɔ, 'alò me ɔevo le we ɔ xó nú we dó wŭ ce?' 'Jwifu we un nyí à?' Pilátu yí gbe n'i. 'Togun towe kpódó všánú-xwlémawutšgán towe léé kpó we jó we nú mì. Ete a ka wà?' Jezu ɔ: 'Axɔsuɔuɔu ce nyí gbeme fí tɔn ă. Ényí mč we ɔ, mesentš ce léé ná fun ahwan, bónú Jwifu léé ma wlí mì ó. Amč òn ɔ, fí ɔevo we axɔsuɔuɔu ce gosin.' 'Hŭn, axɔsu we a nyí!' Pilátu ɔ mč. Jezu ka yí gbe n'i ɔ: 'Axósú we un nyí ɔ, nŭgbó we a ɔ. nŭgbó ɔ, éné ɔ wú we è jì mì, bó wá gbe ɔ me, bó ná ɔe kúnnu nú nŭgbó ɔ. Me e nɔ xwedó nŭgbo ɔ le bŭ we nɔ ɔótó mì.' (Jaan 18:1-5, 12-13, 19-24, 28, 33-37)

Xò xixo

É (Pilátu) lé tón wá Jwifu léé gón, bó ɔ nú yě ɔ: ".un mč nŭdé bó ná dó ɔ hwe n'i ă. ... A jló ɔ má jó 'Jwifu léé sín axósú' ɔ dó a? Ye lé súxó bo ɔ: 'Éo, é we ă!' ... Éné ɔ gúdo ɔ, Pilátu kplá Jezu, bó zón bɔ è xo e. Sŭja léé sŭ wun dó lɔn axósúgbákún ɔokpó ná, bó xwe n'i.' (Jaan 18:38-19:2)

Bě xósin dó "Kpléklé" jí:

È nɔ sɔnŭ nú hwŭ xixo (hwŭ xixo) ɔ hwenu e è ɔ awu sín Gantš ɔ jí, bo bla alɔ tɔn le dó atínkpo ɔé jí ɔò ta tɔn jí é. É ɔò wen ɔ Hlɔmanu le na ko tén kpón bo xwedó Jwifu le sín sén ɔò xó ene me, amč, Jwifu le ɔó sén hwexónu tɔn ɔé bo gbé ɔ è ni ma xò me hú kandé ó.

Ahwangán Hlɔma tɔn ɔ je nukɔn kpo .asya(alò *flagellum*) ɔò alɔ tɔn me. Nŭ ene nyí hwŭ klewun ɔé bɔ è sŭ kàn kpeví kpeví e è sŭ anyŭ dó bló na le é gègè dó bló na, bɔ è té ye dó gōjiblanú kpeví kpeví wè jí ɔò ɔokpo ɔokpo sín vivɔnu. È nɔ xò bă kpinkpen ɔ nyi dò kpo hlɔnhlɔn tɔn bŭ kpo azɔn mɔkpan gbɔn abŭta Jezu tɔn le, akón tɔn le kpo afɔ tɔn le kpo jí. Tlolo hwěɔ, kàn le nɔ gbɔn anyŭ ɔ keɔé jí. Ene gudo ɔ, ee è ɔò xixo we é ɔ, ye nɔ xò .

xú e dò agbaza glí le é, bo no bló bo hun no tón sín kanjo e dò agbaza ɔ glí le é kpo kanjo le kpo me je nukon, bo gudo me ɔ, hun no tón sín kanjo e dò xú e dò dò le é me le é me. Bõlu kpeví kpeví e è sù plón dó bló na le é no je nukon bo no dè fén ɔaxó ɔaxó e góngón le é tón, bo fén e è no xò dò nukonme le é no gbà ye. Wǎgbɔ tɔn ɔ, anyũ e dò akón jí é dò xixo we dò fén gaga le me bo fí ɔ bí nyí fén e è ma tuùn ǎ é dè, bo dò hun xò we. Hwenu e ahwangán e dò nukún kpé dó gantó ɔ wu we é mɔ dɔ gantó ɔ ko sekpɔ kú é ɔ, è no dó xixo ɔ te gudo me.

[È sù sín - "Dotóo dé dèkúnnu dó akluzu jí, Dotóo C. Truman Davis. konnections.com/Kcundick/crucifix.html"]

Xódòdòkpó dó "Kpléklé" jí sín vivonu

Akluzu jí Klísu tɔn - Vǎšánú Hwesókeme Tɔn

"Éné ɔ gúdo ɔ, Pilátu sù ε jó nú yě, bónú yě ná ká ε nyi aklúzu jí, bo sɔja lée kplá Jezu, bó hen aklúzu é dèsunɔ tɔn, bó tón, bó yi fí e è no ylɔ dɔ Gɔlugota dè é. xà: JEZU NAZARETINU, Jwifu lée sín axósú. Jwifu gégé xa wuntun éné ɔ, dó fí e è xwè Jezu nyi aklúzu jí dè é sekpɔ toxo ɔ, bo è wlan wuntun ɔ dó Alamugbè me, Latéengbe me, kpódó Glekigbe kpó me. Jwifu le we." Pilatu yí gbè n'í dɔ: 'Nũ e un ko wlan ɔ, un ko wlan. '(Jaan 19:16-22)

Bě xósin le dó "Akluzu jí" jí:

Sɔja Hloma tɔn le mɔ nũkiko ɔaxó dé dò Jwifu tokɔn ɔ me tɔn ene e dɔ dɔ emi nyí axosu é me. Yě zé awu ɔaxó dé nyi abɔta tɔn jí, bó sù hwí dɔkpó dó alɔ tɔn me, bónú é ná nyí axósúgbá. Ye kpó dò hudo axosugbakún dé tɔn dó we bo na dó bló bo nũkiko yetɔn na fó. È no té ala e no fédéfédé bo è sù wũn gaga dó cyɔn na le é (è no zán dò bũnino me nú nakí) bo ye no cí axosugbakún dé dɔhun bo è no té ene dó ta tɔn me. Dò fí lɔ ɔ, hun no tón gègè, bo ta ɔ nyí dɔkpo dò fí e hun no gbɔn dò agbaza me hugãn le é me.

È sɔja le ko ε bo xò è gbɔn nukúnme gudo é ɔ, ye yí .

hwĩ ɔ sín alb tɔn mɛ bo xò è gbɔn ta jí, bo dɔn wũn lɛ yì ta tɔn mɛ d'ejì.
Wǎgbɔ tɔn ɔ, ayihundida yetɔn e nɔ xò daka mɛ wu é cikɔ nú ye ɔ è vún
awu ɔ sín akón tɔn jí. Dó é ko té dó hun kpo hun kpo e dò akpà lɛ mɛ é wu
wutu ɔ, è dè è sīn ɔ, é nɔ vé mɛ tawun lee è nɔ dè nũ e è nɔ sɔ dó bló azo
na é dé sīn kpo ayixa ɔagbe kpo gbɔn é ɔɔhun, ɔ é ɔɔbla cí ɔɔ è dò hwĩ
xò E we ɔɔhun ɔ akpà lɛ nɔ lé je hun ɔ jí azɔn ɔokpo ɔɔhun.

Dó Hlɔmanu lɛ nɔ dó sísí nú aca Jwifu lɛ tɔn wutu ɔ, ye lévɔ sɔ awu tɔn lɛ jó
n'í. È bla patibulum kpeví e dò akluzu jí é dó abɔta tɔn jí, ɔ Klisu e è dó
hwe na é sín zɔnlin ɔɔɔ, ajotɔ wè, kpo lee è na hu sɔja Hlɔma tɔn lɛ gbɔn ɔ
ahwangán kanwekogán dé dò nukɔn nú ye é kpo bé tomejìyì tɔn kpeɔé
kpeɔé gbɔn . *Gbɔn Dolorosa jí*. Gǎn e é dó bo na ɔ zɔnlin jìlɔjì é na bo tle
nyí m'ɔ, atínkpo kpeví kpeví ɔ sín zìn, gó nú xesi e hun gègè e é nɔ hen wá
é nɔ hen wá é sukɔ́ zɛ xwé wu. É klén afɔ bo j'ayí. Atín xúxú e è sɔ dó bló
atín ɔ na é nɔ xò anyũ e è fén é kpo xú e dò abɔta lɛ é kpo zle. É tén kpón
bo na fón, am'ɔ, è ko xò kan gbetɔ tɔn lɛ zle ɔ ye sɔ sixu de ã.

Dó sɔja kanwekogán ɔ dò adohu adohu jí bo na kpó dò akluzu jí xixo we wutu ɔ, é sɔ
nũkɔntɔ syensyen e dò Totaligbé Aflika tɔn é dé, é we nyí Sinmɔ́ Silenée tɔn, ɔ é na hen
akluzu ɔ. Jezu xwedó è, bo kpó dò hun xò we bo dò dɛn e fá bo dò xúxú we é xúxú we
kaka je hwenu e tomejìyì metlu 650 tɔn e è bló sín hɔnme Antonie tɔn mɛ bo yì Gɔlugota
é fó é.

È xwélé vɛɛn e è cá kpo mila kpo é Jezu. É gbé ɔ emi kún na nu
ahan ó. È ɔegbe nú Sinmɔ́ ɔ é ni sɔ patibulum ɔ dó ayikúngban jí
ɔ Jezu yawu nyí gudo bo sɔ abɔta tɔn lɛ dó atín ɔ jí. Legionnaire ɔ
nɔ sè wuvɛ́ xá jì e dò albíví ɔ nukɔn é. É nɔ sɔ fén kpeví kpeví e è sɔ
gan dó bló é dé gbɔn albíví ɔ jí bo nɔ byɔ atín ɔ mɛ gɔngɔn. É nɔ
yawu sè tɛn yì akpá ɔ devo xwé bo nɔ vɔ nũwiwa ɔ wà bo nɔ cɔ éɔé
bo ma dɔn alb lɛ syensyen ó, lo, é nɔ jó alb lɛ dó ɔ ye nɔ j'ayí bo nɔ
lé sè tɛn. Ene gudo ɔ, è nɔ sɔ patibulum ɔ dó tɛn tɔn mɛ dò stipes lɛ
ta, bo nɔ té titulus e jí é wlan “Jezu Nazaletinu, Jwifu lɛ sín Axɔsu” dó
é dó tɛn tɔn mɛ.

Dìn ɔ, è nɔ té afɔ amyɔxwé tɔn ɔ dó gudo bo nɔ té dó afɔ ɔɔsi ɔ wu, bɔ è nɔ dlen afɔ wè le bɛ, bɔ afɔvɛ le nɔ dɔ̀ dò, bo nɔ xò fén dé gbɔn afɔkpo ɔkpo ɔkpo tɔn me, bɔ alin le nɔ jlɔ̀ dò bã dé me. È ko xwè Me e è hu é dó aklúzu jí dìn. Èé é dò ɔ̀ɔɔkpo we kpeɔ́ kpeɔ́ bo dò fén le jí dò alvɛ le jí é ɔ, wuvě ɔaxó dé nɔ tɔn dò alvɛ le jí bo nɔ lé j'ayɛ̀ dò alvɛ le jí bo nɔ gbà dò taglome me -- fén e dò alvɛ le me le é dò hɔnhɔn dó hũn tentin tɔn le jí we. Hwenu e é dò éɔ́e dɔn yì jɛ̀ we bo na dó nyì ab nú ya e dò ɔ̀ɔɔ we é ene é ɔ, é sɔ agban tɔn bɛ́ dɔ̀ fén ɔ jí gbɔn afɔ tɔn le jí. Dò fí lɔ ɔ, wuvě e fén nɔ fén dò xú e dò afɔkpo le tentin le é me é nɔ sè wuvě syensyen.

Hwenenu ɔ, ee nũ cikɔ nú ab le é ɔ, jɔhɔn ɔaxó ɔaxó le nɔ xò xú le zle, bo nɔ xò ye kplé dò wuvě syensyen e ma nɔ fó ă, bo nɔ dò xixo we é me. Nũwukpikpé e é ma ɔ́ bo na dɔn éɔ́e yì jɛ̀ ă é we nɔ gú nú xúxú ene le. Dò é dò ab tɔn le jí wutu ɔ, xú e dò akón tɔn me le é nɔ kú, bɔ xú e dò akón tɔn le tentin le é sɔ nɔ kpéwú bo nɔ wà nũ ă. È sixu dɔn jɔhɔn byɔ fɔngó me, amɔ́, è sixu dè tɔn ă. Jezu nɔ fun ahwan bo nɔ fɔn éɔ́e bo na dó sixu mɔ gbɔje klewun dé tle. Wăgbɔ tɔn ɔ, jɔhɔn e nɔ nyì dioxyde de carbone é nɔ kplé dò fɔngó le kpo hun kpo me bɔ xú le nɔ gbɔ kpeɔ́. Dò xesidjɔ linu ɔ, é nɔ kpéwú bo nɔ sɔ éɔ́e yì jɛ̀ bo nɔ dè adɔ tɔn lobo nɔ hen jɔhɔn e nɔ na gbè me é wá. É dò wen ɔ hwenu ene le me we É ɔ xógbɛ klewun klewun tenwe e è wlan le é.

[È dè sín – “Dotóo dé ɔ kúnnu .

Dò Akluzu jí Kpléklé ɔ jí ɔ,” Dotóo C. Truman Davis, xó e è wlan dó Akluzu jí é wu.

Nũ e è ɔ́ dó “Akluzu jí” jí le é sín vivɔnu

“Sín gan ayizén me káká wá je gan atɔn me ɔ, ablu cyón to ɔ bɛ, bɔ ɔ́ gan atɔn me ɔ, Jezu sú xó tlílí ɔ: ‘Eloi, Eloi, lama sabakitani. - tɛnme tɔn we nyí: ‘Mawu ce, Mawu ce, étéwú a jó mì dó?’ ... Hwenu e Jezu lévɔ súxó kpo gbè ɔaxó dé kpo é ɔ, é jó gbɔgbɔ tɔn dó. Hwenenu ɔ, xɔmegbɔvɔ e dò sinsɛnɔ ɔ me é vún ɔ́ wè sín aga kaka je dò. bɔ é sɔ éɔ́e xlé me gěgě Hwenu e sɔja kanwekogán ɔ kpódó me éné léé kpó é.

me e dò Jezu cɔ we le é mɔ ayikúngban danwũ ɔ kpo nũ e je le é bĩ kpo, bɔ xesi je ye jí, bɔ ye súxó dɔ: 'Mawu ví we é nyí nugbõ!' (Matie 27:45-46, 50-54)

Xósin: *Jaana dɔ gó na dɔ .“ .Éné ɔ gúdo ɔ, Jezu tunwun dɔ nũ léé bĩ ko fó, bɔ nũ e Mawuxówéma ɔ dɔ ɔ ná dó je, bɔ é dɔ: 'Kó xú mì.' Věen e me è nɔ dó věen sin dó go me ɔ dɔkpó dɔ fíné, bɔ yě nyló xumetekan ɔ d'é me, bó zé sɔ dɔ nu nu nú Jezu. Ee Jezu nu ahan ɔ é ɔ, é dɔ: 'Nũ bĩ fó.' Éé é dɔ mɔɔ, é dɔn ta, bó jó gbé.* (Jaana 19:28-30)

Xósin: *Avɔxwe e klán ten mímé ɔ kpó ten mímé bĩ ɔ kpó ɔ -*
- fí e Mawu sín tenme dè cobɔ è wlí Babilɔnu sín kannumɔgbenu é-- è fén sín aga
kaka je dò bo na ten Jwifu dɔkpo dɔkpo bɔ é na mɔ bo na mɔ ten dó byɔ Ten Mímé ɔ
me.

Xósin: *É dò taji dɔ è tlé xɔmegbovɔ ɔ sín aga bo xlé dɔ gbetɔ we*
wà mɔɔ.

Xósin: *“ .Lo ɔ, din ɔ, dɔ bũ e mi dɔ xá Klísu Jezu ɔ me ɔ, mi me e ma nyí Jwifu ă,*
bó dɔ zɔ d'ayí léé ɔ, mi sekpó e gbɔn hun Klísu tɔn gbla me. Đó édesunɔ we nyí
fifá mĩtɔn, bo bló bɔ nũ we le bĩ huzu dɔkpo, bo dè nũ e nɔ dɔ dogbó nú mĩ é,
ee nyí dõ e nɔ klán mĩ dɔ vo é sîn, bo dè sén ɔ kpo gbediqe tɔn le kpo kpodo
tito tɔn le kpo sîn dò agbaza tɔn me. (Efɛzinu le 2:13-15)

Klisu sín cyɔdĩdĩ

“Ée Jwifu léé jló dɔ è nĩ jó cyɔ léé dó aklúzu jí dɔ gbɔjɛzán gbé ă ɔ,
yě byɔ Pilátu dɔ é ní wén afɔkpo léé, bó dɔ cyɔ léé sín cyɔ léé jí. afɔ.é
nyɔ wà ɔ, sɔja le dɔkpo sɔ hwăñ dó xò Jezu sín akpá, bo dɔn hun
kpo sin kpo wá ajjime.

Mawuxówema ɔ na jenu: 'È na wén xú tɔn ɔokpo géé ǎ,' bɔ lee Mawuxówema ɔ ɔevo ko ɔɔ gbɔn ɔ, ye na kpɔn me e ye sɔ sɔ ɔ é.'
(Jaan 19:31-37)

"Éné gúdo ɔ, Jozéfu Alimatéenu ɔ byɔ Jezu sín cyɔ Pilátu, bɔ Jozéfu nyí ahwanvú Jezu tɔn, bó ka ɔo nǔglɔ, ɔó é ɔo xesi ɔi nú Jwifugán léé wɛ. kilo kanɔé gban-nukún-atɔɔn. Ye me wè le sɔ avɔ e è nɔ sɔ linfín dó bló na é dó blá ε na.(Jaan 19:38-42; Matie 27:60)

Fínfɔn sín kú Klisu tɔn

"Ee gbɔɔjɛzán ɔ fó é ɔ, Mali Magidalanu ɔ, Mali Jaki sín nɔ ɔ, kpodo Saloméé kpo xɔ nǔsáwǔ wǎnɔagbenɔ le bo na sá dó Jezu sín cyɔ jí. Lo ɔ, hwenu e yě kpɔn jǐ ɔ, yě mɔ ɔɔ è ko blí awinnya ɔ sín yɔɔo ɔ me. loɔ, mi yì ɔɔ nú ahwanvu tɔn le kpo Piyéé kpo ɔɔ: 'Fíne wɛ mi na mɔ ε ɔɔ, lee é ko ɔɔ gbɔn nú mi é.' Nyɔɔnu léé ɔo síssísísɔ wɛ, bɔ yě hɔn sín yɔɔo ɔ kɔn, bó ɔɔ xó ɔɔbǔ nú me ɔɔbǔ ǎ, ɔó xesi ɔi yě.'"
(Maki 16:1-8)

Xósin: Matie ɔɔ ayikúngban danwũ syensyen dé, ɔɔ wensagun Aklunɔ tɔn dé jete sín jixwé bo yì yɔdo ɔ kɔn, bo blí awinnya ɔ bo jinɔn jí. (Matie 28:3)

“Mali ka ɔɔ te ɔɔ yɔdo ɔ nukɔn, bó ɔɔ aví ya wɛ, bó ɔɔ aví ya wɛ, bó kɔn, bó ná kpɔn yɔdo ɔ mɛ, bó mɔ wensagun we dó awu wewé, bó ɔɔ ayíjínjón ɔɔ fí e Jezu sín cyɔ de d'ayí é, bɔ mɛ ɔɔkpó ɔɔ ta tɔn kpá, bɔ mɛ ɔɔkpó ɔɔ afɔ tɔn kpá, bɔ yě kanbyó ɛ ɔɔ: ‘Nyɔnu, étéwú a ka ɔɔ aví ya wɛ?’ É ɔɔ: ‘Ye kplá Aklunɔ ce yì, bɔ un tuùn fí e ye sɔ ɛ ɔɔ é ă.’ Ee é sè mɔ é ɔ, é lile bo mɔ Jezu ɔɔ te, amɔ, Jezu ɔɔ n’i ɔɔ: ‘Nyɔnu, mɛba wɛ a ka ɔɔ? É lin ɔɔ jikpájikpɔntɔ ɔ wɛ, bo ɔɔ: ‘Mɛɔaxó, enyi hwi wɛ sɔ ɛ yì hũn, ɔɔ fí e a sɔ ɛ ɔɔ é nú mì, bonu ma wá kplá ɛ wá.’ Jezu ɔɔ n’i ɔɔ: “Mali.” É lile kpannukɔn ɛ bo súxó dó Alamugbe mɛ ɔɔ: ‘Hlabuni!’ tinme tɔn we nyí Mɛši). Jezu ɔɔ: ‘Mi ma hen mì ó, ɔɔ un ko lekɔ wá Tɔ ce gón ă. Mali Magidalanu ɔ yì ɔɔ nú ahwanvu le ɔɔ: ‘Un mɔ Aklunɔ ɔ!’ Bɔ é ɔɔ xó éné léé nú émí, bɔ é ɔɔ nú yě.’ (Jaan 20:11-18 mɛ.

“Sɔja e ɔɔ yɔdo Jezu tɔn ɔ wɛ le é dé le yì toxo ɔ mɛ, bo ɔɔ nú e je é bĩ nú vɔsanúxwlemawutɔgán le, bɔ vɔsánú-xwlemawutɔgán le kplé xá tomexo le, bo bló tuto dé, bo na akwe gègè sɔja le, bo ɔɔ nú ye ɔɔ: ‘Mi ɔɔ na ɔɔ ɔɔ ahwanvu Jezu tɔn le wá zǎnme bo ɔɔ nú e je é nú mì. tokpɔngán, mĩ ná gɔ xome n’i, bó ná hwlen we gán sín tagba mɛ.’ Ene wu ɔ, sɔja le yí akwe ɔ bo wà nú e è ɔɔ nú ye é.” (Matie 28:11-15)

“Gbè ɔɔkpɔ ɔ gbè ɔ, mɛ wè ɔɔ ahwanvu le mɛ bo ɔɔ yiyi wɛ ɔɔ gletoxo e nɔ nyí Emawusi é dé mɛ, bɔ é ɔɔ kilomɛtlu ayizén mɔɔ dó Jeluzalemu, bo ɔɔ nú e je le é bĩ ɔɔ nú yedée wɛ.

dó nukún ɔ́ é mí wé ná hwlén Izlayéli gán. Nũ e lé hú mǎʒ, azǎn atɔngó ʒ ɔ́íe sín hwenu e nũ éné léé bí je é. Gó nú éné ʒ, nyɔ́nu mǐtɔn ɔ́é léé kpaca mǐ. Yě yi yɔdo ʒ kɔn zǎnzǎn tɛen, bó ka mɔ cyɔ tɔn ǎ. Yě wá ɔ́ nũ mǐ ɔ́ wensagun Mawu tɔn léé mɔ nũmimɔ ɔ́é, bó wensagun Mawu tɔn léé ɔ́ ɔ́ é ɔ́o gbɛ. ... É (Jezu) ɔ́ nũ yě ɔ́: 'Xlonɔ wé mi nyí, bó nũ e gbeyíɔ́ Mawu tɔn léé ɔ́ léé bí ʒ, mi nɔ lin nũ kpón ǎ! Klisu ɔ́ ɔ́o ná jiya ene le cobo ná byɔ susu tɔn mɛ à cé?' É bé sín Mɔyízi jí, bó bé sín gbeyíɔ́ Mawu tɔn léé bí jí, bó tɪn nũ e è ko wlán dó wũ tɔn ɔ́o Mawuxówéma ʒ mɛ léé bí mɛ nú yě. Ee ye sɛkpɔ gletoxo e mɛ ye xwè é ɔ, Jezu bló nũ ɔ́i é ɔ́o yiye wé ɔ́ohun. Lo ʒ, yě dó kenklén n'i ɔ́: 'Nɔ mǐ gɔ́n, gbadanu ko ɔ́o ná kú wé; azǎn ɔ́ ko ɔ́ibla fó.' Ene wu ɔ, é byɔ kɔ ɔ́ mɛ bo nɔ ye gón. Éé é wá ɔ́o nũ ɔ́o xá yě wé ʒ, é sɔ́ wǎxúxú, bó dó kú nú Mawu, bó kán, bó je yě ná jí. Hwenénu ʒ, nukún yětɔn hun, bó tunwun i, bó é bú sín nukún yětɔn mɛ. (Luki 24:13-31)

"Azǎn nukɔntɔn Aklunzángbe tɔn gbè gbadanu ɔ, ahwanvu Jezu tɔn le kplé, bo sú hɔn le dó súsú, ɔ́o xesi e ye ɔ́i nú Jwifugán le é wutu. Ee é ɔ́o mǎgudo é ɔ, é xlé ab tɔn le kpo adaja tɔn le kpo ye, bó hwenu e ye mɔ Aklunɔ ɔ, xome hun ye tawun, bó Jezu léwɔ ɔ́o nú ye ɔ́: 'Fífá ni nɔ kpó xá mi, lee Tɔ ɔ́ sé mì dó gbɔn é ɔ, nye lɔ sé mì dó.' Éné ʒ gúdo ʒ, Jezu fúnfún dó yě jí, bó ɔ́: 'Mi yí Yesinsen, nú mi sɔ́ hwe e mɛɔ́é hu léé ke é ʒ, è nǎ sɔ́ ke é ǎ,(Jaan 20:19-23)

"Mɛ wé e ɔ́o Emawusi sín ali jí léé lé kɔ wá mesédó wǔ-ɔ́okpó léé gón ɔ́o Jeluzalému, bó hwenu e yě ɔ́o xó ɔ́o wé ʒ, Jezu nɔ te ɔ́o yě tɛntin ... "É ɔ́o nú yě ɔ́: 'Hwenu e un kpo ɔ́o mi gón ʒ, un ɔ́o nú mi ɔ́o nũ e è wlán dó wũ ce ɔ́o Mɔyízi sɛn ʒ mɛ, ɔ́o gbeyíɔ́ Mawu tɔn léé mɛ, kpódó Ɖehan léé kpó mɛ ʒ bí ɔ́o ná je. Éné ʒ gúdo ʒ, é hun ayi yětɔn, bónú yě ná mɔ nũ je Mawuxówéma ʒ mɛ. É ɔ́o nú yě ɔ́: "Nũ e è wlán dó Mawuxówéma ʒ mɛ ʒ ɔ́íe: Klisu ʒ ná ji ya, bó ná fɪn sín kú azǎn atɔngó ʒ gbɛ.

sé nũ e sín akpá Tó ce dó é dó mi; lo ó, mi nɔ toxo ó me káká yi je hwenu e hɔ̀nhlɔ̀n e gosín séxwé ó ná wá mi jí é. (Luki 24:38, 44-49 me.

“Aklunzán gblame ɔokpó gúdo ó, ahwanvú Jezu tɔn léé lé wá kplé ɔo xwé ó gbe, bɔ Tɔmáa ɔo yě me, hɔn léé ɔo súsú có, Jezu wá nɔ te tɛntin yětɔn, bó ɔo nú yě ɔo: ‘Fífá ní nɔ kpó xá mi!’ Ene gudo ɔ, é ɔo nú Tɔmáa ɔo: ‘Dlěň alví towe dó adaja ce me.’ (Jaán 20:26-27)

Klisu, “Mawu Gbede ɔ sín Vĩ” (Matie 16:15, 16) ɔo nú ahwanvu tɔn le ɔo emi na dó gběta “me e è yɔ le é” (agun) tɔn dé ayí, bɔ Mawu na sɔ dó Axɔsɔduto e na wá kpo hɔnhɔn kpo é dé me ɔò gbezán me e ɔò fine le é dé le tɔn hwenu.

É ɔo xó cédcédcé dó hwenu e Axɔsɔduto Tɔn na wá é wu hugãn hwenu e .”. é ɔo nú ye ɔo: ‘Ma ɔo nugbõ nú mi: meɔé le ɔò mi me fí òn bo na kú cobo na nɔ axɔsɔdudu Mawu tɔn na wá kpo hɔnhɔn kpo á.’ (Maki 9:1)

Xósin: Ene wu ɔ, mĩ mɔ ɔo Klisu na ɔò agun tɔn ɔó ayí we ɔò tódóétó dé le sín gbezán hwenu.

Ee Jezu ɔo nú Judasi ɔo emi na sà emi é ɔ, é sɔ lín ã bɔ é ɔo, “Mi we nyí me e nɔ akpá ce ɔo adãgbome ce léé me é. Un ná axɔsɔdudu mi lě e Tó ce ná mì gbɔn é.” Éné ó, mi ná ɔu nũ, bó ná nu ahan xá mì ɔo axɔsɔduto ce me, bó ná jínjón axɔsɔzinkpo jí, bó ná ɔo hwe xá Izlayéli sín akɔta wěwe léé. (Luki 22:28-30 me.

Xósin: Meɔé léé ɔi nũ ɔo è sɔ mesédó léé dó agun Klísu tɔn me hwenénu, ɔó é sɔ Axɔsɔduto tɔn ɔó yě jí.

“Nũ e ko tĩn sín bíbéme, bɔ mĩ se, bɔ mĩ mɔ kpo nukún mĩtɔn le kpo, bɔ mĩ kpón, bɔ alɔ mĩtɔn le ɔ'alɔ wu ɔ, xó e nɔ na gbè me ɔ we mĩ jlá: gbè ɔ wá tón, mĩ mɔ, bo ɔe kúnnu tɔn, lobo jlá gbè mavɔ mavɔ ɔ mi.

é ko ɔo Tɔ ɔ gɔn, bó wá tɔn dó mǐ jí. Nǔ e mǐ mɔ, bó se ɔ, mǐ ɔo ɔiɔɔ nú mi wɛ, bó nǔ mi lɔmɔ ná ɔo kpɔ xá mǐ. Mǐ ɔo bú xá Tɔ ɔ kpodo Vĩ tɔn Jezu Klisu kpo.” (1 Jaan 1:1-3)

Ée é ɔo gbesiɔ mɛ bó ná lé kɔ wá Mawu, Tɔ ɔ gɔn ɔ, "Jezu wá gɔn yɛtɔn bó ɔo nú yɛ ɔo: 'È sɔ ace e ɔo séxwé kpódó ayĩkúngban jí kpó bí jó nú mì. kaka je hwenu e gbè ɔ na ɔo dó é.'" (Matie 28:18-20)

"É ɔo nú ye ɔo: 'Mi yì gbè ɔ bí mɛ, bo jla Wɛnɔagbe ɔ gbetɔ le bí: mɛ e na ɔi nǔ, bo le baptem ɔ, Mawu na hwɛn e gán, loɔ, mɛ e ma na ɔi nǔ ǎ ɔ, è na ɔo hwɛ n'í.'" (Maki 16:15-17)

"Ée é ná alixlé mɛ sédó e é sɔ léé gbɔn Yesinsɛn jí ɔ, un wɛn nǔ e Jezu wa léé kpódó nǔ e é kplɔn mɛ léé bí kpán káká je gbe e gbe è sɔ e yi jixwé é bí dó wɛma ce xóxó ɔ mɛ. Mawu tɔn gbè ɔokpo, hwenu e é ɔo nǔ ɔo xá ye wɛ é ɔ, é ɔegbe nú ye ɔo: 'Mi ma gosin Jeluzalemu ó, loɔ, mi nɔte kpɔn núnina e sín akpá Tɔ ce dó nú mi é; Ene wu ɔ, hwenu e ye kplé é ɔ, ye kanbyɔ e ɔo: 'Aklunɔ, hwenu wɛ a na vɔ axɔsuɔduɔ Izlayeli tɔn ɔ sɔ ɔo alɔ jí nú Izlayeli à?'"

"É ka yì gbè nú ye ɔo: 'Mi na tuàn gan mɛ kpo azǎn kpo e Tɔ ɔ sɔ ɔ'ayì ɔo ace tɔn mɛ é ǎ, loɔ, hwenu e Yesinsɛn na jete wá mi jí ɔ, mi na mɔ hɔn hɔn, bɔ mi na nyí kúnnuɔetɔ ce le ɔo Jeluzalemu, gbɔn Judée gbé ɔ bí jí, kpodo Samalíi kpo, kaka yì je fí e gbè ɔ kponu ɔo é.' Ee é ɔo mɔ gudo ɔ, Mawu sɔ e yi jixwé ɔo nukún yetɔn mɛ, bɔ akpɔkpɔ dé bú i, bɔ ye sɔ mɔ e ǎ."

"Hwenu e Jezu xweyiɔ ɔ, ye ka ɔo jinukúnsin kpɔn sédó wɛ, bɔ ajijime ɔ, nya wè e dó awu wewé le é wá tɔn ɔo akpá yetɔn, bo ɔo: 'Galiléenu e mi!"

yě ɖɔ: 'Étɛwú a ka ɖo te ɖo fí, bó ɖo jĩnukúnsin kpɔ́n wɛ? Jezu ene e è sɔ́ sɪn mi gɔ́n yì jixwé é na lɛkɔ wá lee mi mɔ ε yì jixwé gbɔn é ɖɔhun.' Éné ɔ́ gúdo ɔ́, yě gosín só e è nɔ́ yɔ́ ɖɔ olívutín só ɔ́ jí, bó lé kɔ wá Jelusalému. Ée yě je dɔ́n ɔ́, yě byɔ́ xɔ e me yě nɔ́ nɔ́ ɔ́ me. Me e wá le é we nyí Piyée, Jaan, Jaki kpo Andle kpo; Filípu kpódó Tɔ́máa kpó, Batelemíi kpódó Matie kpán; Jaki Alufée ví ɔ́ kpódó Sinmɔ́o hunjedótojiítɔ́ ɔ́ kpó, kpódó Judási Jaki ví ɔ́ kpó. Ye bí nɔ́ dó gbè kpó, bo nɔ́ xodɛ, ye kpodo nyɔ́nu dé le kpo, kpodo Mali Jezu sɪn nɔ́ ɔ́ kpodo Jezu sɪn nɔ́ví le kpan.' (Mesédó 1:1-14)

Xósin: Azɔn nukɔntɔn ɔ́ ne ɖò hwɛhuhu Adamu kpo Èvu kpo tɔn gudo ɔ́, zaandé dìn ɔ́, ali na hun nú gbɛtɔ́ bɔ é na dóhwe gbɔ xá Mawu.

Nũ E Wema wlantɔ́ Gbè ɔ́ Tɔn Dé le Wlan Dó Jezu Wu É

Biblu me wɛ è ɖè Jezu xlé ɖè có, kúnnuɖɛnú gègè tĩn ɖò Biblu gudo bo xlé ɖɔ Jezu nyí meɖé ɖò hwexónu, lee Biblu xlé ε gbɔn é. Nũ e hwenuxó-wlantɔ́ hwexónu tɔn le wlan ɖò kóxota le é nɔ́ gudo nú nũ e Biblu ɖɔ dó wũ tɔn é.

Talu

Matie ɖɔ . " .Yě ká ε nyi aklúzu jí ... bó jínjɔ́n ayí, bó ɖo cɔ́ ε we ɖo fíné ... sɪn gan ayizén me káká yì gan ayizén me, bɔ ablu dó to ɔ́ bí me." (Matie 27:35-36; 45-46)

Maki ɖɔ xó ɔ́ gbɔn lě . " .Dò gan ayizén me hweme ɔ́, ablu cɔ́n tò ɔ́ bí kaka je gan atɔn me." (Maki 15:33)

Julius Africanus e nyí hwenuxó-wlantɔ́ Klisanwun dé ɖò xwè kanweko wegɔ ɔ́ sɪn vivɔnu é ɖɔ xó dó Thallus e nyí hwenuxó-wlantɔ́ e è jì ɖò Samalíi bo nɔ́ Hlɔma bo lé w'azɔ́ ɖò fine ɖò xwè 52 H.M. "Thallus, ɖò tan tɔn le sɪn wema atɔngɔ ɔ́ me ɔ́, tinme zɔ ɖɔ ablu ene ɔ́ nyí hwesivɔ sɪn xixo. " Africanus ɖɔ nũ e é gbé é dó xó ɔ́ wu bo ɖɔ ɖɔ hwesivɔ sɪn xixo kún sixu je ɖò sunví e ɖò jĩ é hwenu ó, lee é nyí gbɔn hwenu e Jezu kú ɖò Dindinwayixwe hwenu é. Hlɔnhlɔn e ɖò xó e è ɖɔ dó Talu wu é me é we nyí ɖɔ ninɔ́me e me Jezu ɖè é.

Pliniwusi Sekondu

Tokpɔngán Hlɔma tɔn dɛ̀ d̀ò xwè 112 J.H.M. ɔ wlan nũ sédó Axɔsu Trajan ɔ "Ye (Klisanwun lɛ̀) d̀ó aca bo nɔ kplé d̀ò azǎn dɛ̀ jí cobɔ weziza nɔ hun, hwenu e ye nɔ ji han dɛ̀ d̀ó kpa susu nú Klisu ɔ é nyí Mawu é, bo nɔ xwlé yedéé ɔ emi kún na wà nũ nyanya dɛ̀bũ ó ... enɛ gudo ɔ, é nyí aca yetɔn ɔ emi na klán, bo na lɛ̀ klán. alɔkpa yaya dɛ̀." [“Wema lɛ̀,” 10:96. Edward C. Wharton ɔ xó d̀ó ye jí d̀ò wema tɔn mɛ̀ .

“Klisanwun-nyijetɔ lɛ̀: Tan e d̀ò wen é dɛ̀”].

Sewɔni

Mɛ̀ e nɔ gbéjé nũ kpɔ́n é dɛ̀ kpo mɛ̀ e nɔ w'azɔ́ d̀ò hɔnmɛ̀ d̀ò Axɔsu d̀uto ɔ sín xwégbe d̀ò Hadrien sín acekpikpa hwenu é kpo wlan nũ d̀ó xwè 120 H.M. *Klodiwusi sín gbezán*. “Ee Jwifu lɛ̀ d̀ò hwinyan hwinyan wɛ̀ hwebĩnu d̀ó Klestusi sín xó wu é ɔ, é (Klodiwusi) nya ye sín Hlɔma.” Edward C. Wharton ɔ: “Hwɛ̀jijɔ e wu xógbe enɛ gbakpé é wɛ̀ nyí ɔ Luki wlan nũ d̀okpo ɔ d̀ó wema mɛ̀ d̀ò xwè kandé ko dɛ̀, bo wlan nũ d̀okpo ɔ d̀ó nũ e wu mesédó Pɔlu jɛ̀ kpɔ́ xá Klisanwun asú kpo asi kpo e nɔ nyí Akilasi kpo Plisilu kpo é jí (Mesédó 18:1-2). wemaxɔmɛ̀.” [Edward .

C. Wharton, “Klisanwun-nyijetɔ lɛ̀: Tan e d̀ò wen é dɛ̀,” Howard wex. 11]

Flavi Jozefu

Josephus nyí hwenuxó-wlantɔ́ Hlɔmanu-Jwifu xwè kanweko nukɔntɔn ɔ tɔn dɛ̀, bo è jì i d̀ò Jeluzalemu—é wɛ̀ nyí akpáxwé Judée Hlɔma tɔn hwenɛnu—d̀ò xwè 33 H.M. "Hwe éné́ ɔ nu ɔ, Jezu fɔ́n, é nyí nũnywétɔ́ dɛ̀, nú mĩ ná ylɔ́ ɛ̀ ɔ gbɛtɔ́ nũgbó ɔ, d̀ó é nɔ wa nũjívũ lɛ̀, bó nɔ kplɔ́n nũ mɛ̀ e yí nũgbó ɔ kpódó xomɛ̀hunhun kpó é. É d̀u d̀o Jwifu gɛ̀gɛ̀ jí, bó lɛ̀ d̀u d̀o Glɛ̀sinu gɛ̀gɛ̀ jí. Nya éné́ ɔ wɛ̀ nyí Klísu ɔ. ma d̀ó te ó, d̀ó é lɛ̀ wá tɔ́n d̀ó yě jí azǎn atɔ́ngɔ́ ɔ gbe, bó lɛ̀ wá gbe, lɛ̀ e gbeyídɔ́ lɛ̀ ko ɔ d̀'ayí, bó ɔ nũjívũ gɛ̀gɛ̀ d̀ɛ̀vo lɛ̀ d̀ó wũ tɔn gbɔ́n é.

["Nũ hwexónu tɔn lɛ," 18,3.3. Edward C. Wharton ɔɔ xó dó wema tɔn "Klisanwun-nyijetɔ lɛ: Tan e ɔ̀ò wen é ɔ̀é" Howard wex.11 jí].

Nũwlantɔ Jwifu lɛ kpo Kosi lɛ kpo Nukɔntɔn lɛ

Xó e F. F. Bruce ɔɔ bɔ é bɔ d'ewu é xò nũ ene kplé céɔ́céɔ́. "Nũ ɔ̀ewo ɔ̀ebũ e è sixu lin dó kúnnuɔ̀enú e Jwifu lɛ kpo mɛ e ma nyí Jwifu ă lɛ é kpo na é wu é... é hwe bí ɔ̀, é nɔ̀ xilé ɔ̀ɔ̀, nú mɛ ɔ̀éɔ̀ee gbé kúnnuɔ̀enú Klisanwun lɛ tɔn lɛ é ɔ̀, jiji Jezu ɔ̀esu tɔn wɛ. Nũwlantɔ ɔ̀é lɛ sixu xò nũ kpón dó 'Klisu-xexó' ɔ̀é jí, amɔ̀, ye nɔ̀ wà mɔ̀ă. é nyí nũjɔ̀nũ (é nɔ̀ tɔn ɔ̀ò éɔ̀ee mɛ) nú hwenuxó-wlantɔ e ma nɔ̀ ɔ̀é mɛɔ̀é ɔ̀ó vo ɔ̀ò mɛɔ̀é mɛ ă é ɔ̀é lee é nyí gbɔ̀n nú hwenuxó-wlantɔ Julius Caesar tɔn é É nyí hwenuxó-wlantɔ lɛ wɛ nɔ̀ fúnfún 'Klisu-xexó' ɔ̀ kpé ă.

linlin lɛ."[F. F. Bruce, "Wema Alexwé Yɔ̀yɔ̀ ɔ̀ Tɔn Lɛ." Wexwe 119. Edward C. Wharton ɔɔ xó d'ɛji ɔ̀ò wema tɔn "Klisanwun-nyijetɔ lɛ: Tan e ɔ̀ò wen é ɔ̀é" mɛ].

Xota

Jezu Nazalétinu ɔ̀ wɛ nyí Nũbúdo Mawu tɔn. ɔ̀ó Satáan, wensagun gũfntɔ ene tén Jezu kpón wutu ɔ̀, Jezu je hwesɔ̀ke mɛ kpo hwɛngán kpo sín wen Tɔn jla jí. Ee Jezu sá vɔ̀ hwesɔ̀ke mɛ tɔn (akluzu jí), fínfín sín kú tɔn kpo jixwé yiyi tɔn kpo gudo é ɔ̀, è je hwesɔ̀ke mɛ sín wen tɔn jla jí, bo je xwlé gbetɔ lɛ bí jí. Mɛ e nɔ̀ ɔ̀i nũ n'í, bo nɔ̀ ɔ̀eji dó wũ tɔn, bo nɔ̀ se tónú n'í é bí wɛ è nɔ̀ bló bɔ é nɔ̀ bũ xá Gbedotɔ tɔn, bo nɔ̀ sɔ̀ é ɔ̀ó Agbaza Klisu tɔn mɛ, é wɛ nyí agun tɔn.

Nũkanbyo lɛ

1. Hwenu e Jaan lɛ yehwesin nú Jezu (é nylɔ̀ i dó sin mɛ) é ɔ̀ .

a. ɔ̀é. ___ Jínukúnsin hun.

b. ___ Yɛ Mawu tɔn jete dó jí tɔn.

c. ___ Gbe ɔ̀é ɔ̀ɔ̀, "Ví ce vívéná wɛ nyí mɛ éls, bɔ xome nɔ̀ hun mì tawun."

d. ___ Nũ e ɔ̀ò aga lɛ é bí .

e. ___ Nuɔ̀e je a, E xú kpowun .

2. Awovi tén Jezu kpón gbɔ̀n jlɔ̀ e é ɔ̀ó nú .

a. ___ Nùɔ̀uɔ̀ù

b. ___ Hlɔ̀nhlɔ̀n

c. ___ Nũ agbaza tɔn lɛ .

3. Jezu ɔɔ nu Samaliinu ɔ ɔɔ emi we nyi Mesiya ɔ Nugbo ____
Adingban ____

4. Klísu jí we è ɔɔ dóhwe gbɔ xá Mawu. Nugbo ____
Adingban ____

5. Ete ka je hwenu e è wí Jezu bo ɔɔ hwe ɔɔ xá ε we é?

a. ____ kàn nǔ byɔ dó nùkplɔnme tɔn le wu .

b. ____ xo ɔɔ nukunme

c. ____ è sɔ jó nú Pilatu bonu é na ɔɔhwe xá ε .

d. ____ è mɔ ɔɔ é kún hu hwe ó

e. ____ è xo è

f. ____ ɔɔ axɔsugbakún e è sɔ wǔn dó bló é ɔɔ ta tɔn .

g. ____ Pilátu jla ɔɔ “Axɔsu nú Jwifu le”

h. ____ Nǔ e ɔɔ aga le é bí .

Tutoblonunu E Nɔ Kpé Nukún Dó Biblu Wu É

Randolf Dunn, Gän, Roberto Santiago, Gän
biblu dɔ̀ ɛntenɛti jí

Azɔme 1 - Wen Mawu tɔn Nɛ Nũ Ie Bĩ ka Wà Fí Gbɔn? Gbɛtɔ e nyí Mawu é .

Klisu - Mawu sín nũbudo xexó

e kúnklá Mawu Ie é

Sín Gbè me káká je kú jí - Gbɛtɔ
Kúkú ɔ̀ Bló Hwɛngán .

Wen Wenɔagbe-Wema Ie Tɔn Ie

Azɔme 2 - Tónúsíse nú Klisu .

Hwenu Je Nukɔn nú Klisu

Hwenu Klisu Dò Ayikúngban jí

Hwenu Klisu Gudo

Hwenu e na wá fɔ̀ dɔ̀ ayikúngban jí é

Sín e è na wá gbeta ɔ̀ kɔn é

Sín Kú jí Gbɔn Akluzu jí Yi Gbè
Mɛ

Xó è è nɔ̀ dɔ̀ dɔ̀ hwesɔ̀ke me wu Ie é Baptem

e è nɔ̀ bló dɔ̀ Klisu me é wu .

Cours 3 -Gbɛ Yɔyɔ̀ Dò Klisu Mɛ

Axɔsɔ̀dɔ̀to e è ma sɔ̀ alɔ̀ dɔ̀ bló na ä é

Mɛsɛntɔ̀ e dɔ̀ Axɔsɔ̀dɔ̀to ɔ̀ me Ie é .

Nũgbododó Klisu Tɔn Nukɔntɔn Ie Asúkúsi

Ie kpo Mɛ Ɖevo E Dó Hudo Anɔ̀sin Gbigbɔ

Tɔn Ie É kpo

Gbè Mɛdɛ́ekannuninɔ̀ Tɔn .

Xexó Wuvɛ̀xámɛ Tɔn

Wen e dɔ̀ wema Ie me é Sinsen Mawu dɔ̀

Yesinsen kpo Nũgbo kpo mɛ .

Nũkplɔ̀nkplɔ̀n nú Akowé Biblu Tɔn Ie

Biblu E È Sɔ̀ Tenme É

Biblu Sín Kpléklé

Nú alɔ̀kpa Ie kpo Nũjledonũwu Ie kpo

Azɔme 4 - Su dɔ̀ Klisu mɛ

Jezu Nazaletinu ɔ̀

Gbɛ Klisu Tɔn

Bũ dɔ̀ Klisu mɛ

Xó e è dɔ̀ dɔ̀ Wuvɛ̀wu Ie é

Agbaza, Lindɔn, Ye - Fite Ye Ka Nɔ
Yi?

Alɔ̀wiwli kpo Mɛ gbibe kpo

Gbɔjɛzán Mawu tɔn

Nũdídídó Ie je nukɔn nú Bĩbɛ́me Nũdídídó Ie

Ebléé Ie .

Azɔme 5 - Mɛxoxwe Dò Klisu mɛ

Nũkplɔ̀nmɛ Akluzu Tɔn Mɛ Mawu

Tɔn Xɔgbigbázɔ̀ ɔ̀ Nũkanbyɔ̀ Ɖaxó

Hugän E È Kanbyɔ̀ Gbɔn Gbezán Nu

Mɛdɛ́e Dò Klisu Mɛ Gbè Ɖaxó

Hugän É

Akpádídó Ie Din kpo Kaka sɔ̀yi kpo Gbɛtɔ̀

Nugbɔ̀ Ie Nyí Gbɛtɔ̀ Mawu Tɔn Ie .

Gbè Xógbe Jiwũ Ie

Azɔme 6 - Biblu Huzu .

Akwé

Yinyɔ̀, Nũjledonũwu Ie kpo Nũdɔ̀dɔ̀ayí Ie kpo

Gbigbɔ̀ Mímɛ

Daniyeli

Nũdɛ̀xlémɛ Jezu Klisu Tɔn Nũwlanwɛ́lan Ie

sín abwe Nũkplɔ̀nmɛ Ie kpo Nũwiwa Ie kpo

Ɖ rom 100 J.H.M.

_____1500 H.M.

Ɖyɔ̀ alɔ̀ Vɔ̀ Ɖɔ̀ .

Biblu Kpléklé kpo Liledɔ̀gbɛdɛvome kpo

Nũwiwa Sinsen Tɔn Égbɛ Tɔn Ie

Jezu sín kúnkan - Tablo dɛ́

Azɔ̀xɔsa E Nɔ̀ Kpé Nukún Dó Biblu Wu É dɔ̀ kancica xá gbè dɛvo Ie dɔ̀
thebiblewayonline.com jí.